

1

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Савенко Анастасія Вікторівна

***Облік і аудит поточних зобов'язань
підприємств***

**Студент групи ОПДм – 21
А.В. Савенко**

(підпис)

**Науковий керівник:
к.е.н., доцент І.Я. Омецінська**

(підпис)

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні основи обліку поточних зобов'язань	6
1.1. Економічна сутність поточних зобов'язань.....	6
1.2. Визнання, оцінка та класифікація поточних зобов'язань.....	12
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку і аудиту поточних зобов'язань.....	18
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. Організація та методика обліку поточних зобов'язань підприємств	26
2.1. Облік короткострокових позик.....	26
2.2. Організація та методика поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.....	30
2.3. Методика обліку інших видів поточних зобов'язань.....	35
2.4. Напрями покращення розкриття інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності.....	42
Висновки до розділу 2	46
Розділ 3. Аудит поточних зобов'язань підприємств	50
3.1. Організація аудиту поточних зобов'язань.....	50
3.2. Методичні положення аудиту поточних зобов'язань.....	54
3.3. Узагальнення результатів аудиту поточних зобов'язань.....	59
Висновки до розділу 3	64
Висновки	66
Перелік використаних джерел	72
Додатки	79

ВСТУП

Актуальність. Сучасні економічні умови функціонування підприємств передбачають необхідність використання, окрім власного капіталу, й позикового. Позиковий капітал в системі обліку розуміють як зобов'язання підприємства. Поточні зобов'язання відіграють важливу роль для підприємства, оскільки дозволяють певний термін користуватися коштами контрагентів. Розвиток взаємозв'язків між суб'єктами господарювання вимагає обґрунтованої класифікації та оцінки поточних зобов'язань, достовірного їх обліку та проведення аудиту. Повна та об'єктивна інформація про такі пасиви необхідна для здійснення ефективного контролю за розрахунковими операціями, оцінки фінансової стійкості та платоспроможності.

Дослідження обліку й аудиту поточних зобов'язань здійснювали у своїй науковій праці такі вчені, як: С.Ф. Голов, З.В. Задорожний, Я.Д. Крупка, Л.П. Кулаковська, І.Я. Омецинська, І.В. Орлов, О.М. Петрук, В.С. Рудницький, А.Т. Сафарова, С.І. Травінська, Б.Ф. Усач та інші. Пропри важливі наукові дослідження науковців, подальшого вивчення вимагають питання класифікації і оцінки поточних зобов'язань, їх синтетичного та аналітичного обліку, відображення у звітності, а також методики проведення аудиту.

Метою написання дипломної роботи є розвиток організаційно-методичних та практичних положень щодо обліку і аудиту поточних зобов'язань підприємств.

З метою досягнення визначеної мети в кваліфікаційній роботі окреслено такі **завдання**:

- дослідити економічну сутність та удосконалити класифікацію поточних зобов'язань для потреб управління підприємством;
- дослідити визнання та оцінку поточних зобов'язань;

- проаналізувати нормативно-правове регулювання обліку і аудиту таких пасивів;
- удосконалити облік поточних зобов'язань в межах їх видів;
- дослідити порядок розкриття даних про такі зобов'язання у фінансовій звітності;
- встановити завдання та джерела аудиту поточних зобов'язань;
- розкрити методикау аудиту таких пасивів на основі даних досліджуваного підприємства.

Об'єктом дослідження є розрахункові взаємовідносини між суб'єктами господарювання, які зумовлюють утворення поточних зобов'язань.

Предметом дослідження є організаційно-методичні положення щодо обліку й аудиту поточних зобов'язань у ТОВ «Добробуд».

Методи дослідження. З метою досягнення поставленої мети та окреслених завдань використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: аналізу та синтезу, моделювання, теоретичного узагальнення, системного підходу, індукції та дедукції, порівняльного аналізу, узагальнення, графічний. Інформаційною базою проведеного дослідження виступали законодавчі та нормативно правові акти, що регулюють облік і аудит зобов'язань, наукові праці вчених щодо обліку і аудиту поточних зобов'язань, Інтернет-ресурси, практичні дані досліджуваного підприємства.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розвитку організації та методики обліку й аудиту поточних зобов'язань в сучасних умовах функціонування суб'єктів господарювання, зокрема:

- визначено трактування термінів «зобов'язання» й «кредиторська заборгованість» та встановлено умови їх виникнення;
- удосконалено класифікацію поточних зобов'язань за такими критеріями: термін погашення; суб'єкт зобов'язанням; виконання умов

погашення; наслідки за несвоєчасне погашення; місце виникнення; вид діяльності; підстава виникнення; співвідношення прав і обов'язків; складність погашення; спосіб погашення;

- досліджено нормативно-правове регулювання таких пасивів;
- удосконалено перелік субрахунків до рахунка 60, зокрема шляхом заміни слова «кредити» на «позики» та виокремлення субрахунку 607 «Розрахунки за кредитом – овердрафт»;
- уточнено структуру субрахунків до рахунків 66 та 68;
- подано пропозиції щодо удосконалення розкриття даних про поточні зобов'язання у фінансовій звітності;
- описано методику аудиту таких пасивів, використовуючи практичні дані підприємства.

Практична значимість кваліфікаційної роботи полягає в тому, що подані пропозиції з покращення обліку й аудиту поточних зобов'язань можуть використовуватися як у ТОВ «Добробуд», так і в інших українських суб'єктів підприємництва.

Апробація результатів дослідження. Результатами дослідження знайшли відображення у двох наукових публікаціях, а саме на тему «Економічна сутність та оцінка поточних зобов'язань» в збірнику праць науково-практичного круглого столу з міжнародною участю ЗУНУ (м. Тернопіль, 15.06.2022 р.) та на тему «Порядок відображення інформації про поточні зобов'язання у звітності» (круглий стіл «Інструменти бухгалтерського обліку для бізнесу в соціальних мережах», м. Тернопіль, 14.11.2022 р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел. Обсяг роботи складає 71 сторінку. Кваліфікаційна робота містить 7 рисунків та 12 таблиць. Перелік використаних джерел містить 71 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

1.1. Економічна сутність поточних зобов'язань

У суб'єктів господарювання в процесі їхньої фінансово-господарської діяльності виникають різні економічні відносини з іншими юридичними та фізичними особами (постачальниками, фінансовими установами, податковими органами, персоналом тощо). В результаті такої взаємодії утворюються зобов'язання. Роль зобов'язань для підприємства є важливою, оскільки, з одного боку, у підприємства виникає борг, який необхідно оплатити, що знищує автономність суб'єкта господарювання, з іншого боку, підприємство користується певний час коштами іншої фізичної чи юридичної особи фактично на безоплатній основі. Ефективне управління зобов'язаннями сприятиме обґрунтованому використанню коштів контрагентів та підтриманню платоспроможності підприємства.

Відповідно до Цивільного кодексу України «зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку» [68].

Зобов'язання, насамперед, виступають як цивільні правовідносини. Тому вони містять такі елементи, як: суб'єкт, об'єкт і зміст. У вигляді суб'єктів зобов'язання виступають його сторони: кредитор – це правомочна сторона; боржник – це зобов'язана сторона. В цивільному праві, на відміну від зобов'язань в бухгалтерському обліку, в зобов'язаннях мають бути чітко окреслені суб'єкти зобов'язань. В обліку до зобов'язань відносяться такі складові, як забезпечення наступних витрат і платежів, доходи майбутніх

періодів. В них на момент виникнення немає чітко окреслених зобов'язань. З іншого боку, в праві є ряд зобов'язань, які не є об'єктами обліку (рис. 1.1).

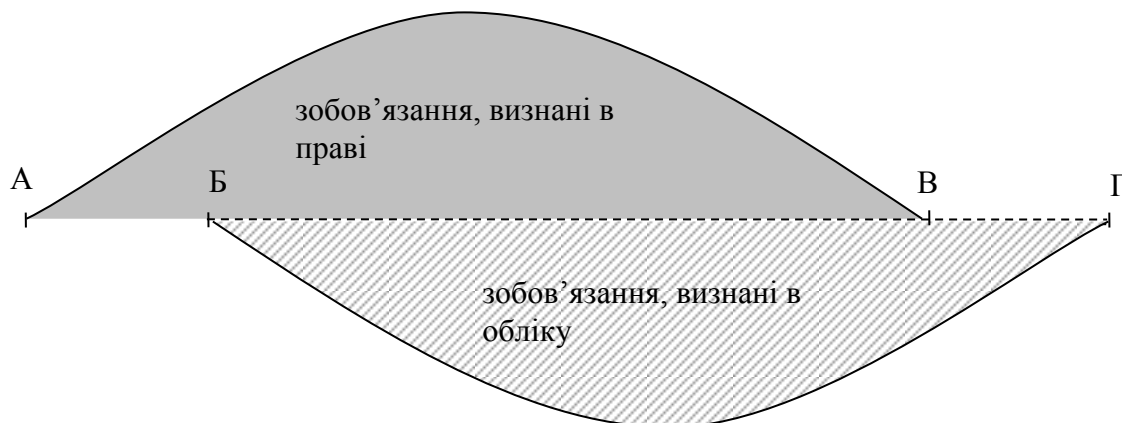

Рис. 1.1. «Межі зобов'язання в праві і обліку» [45]

Щодо суб'єктів, то у зобов'язаннях може бути два типи ситуацій: може бути одна сторона лише кредитором, інша – лише боржником; або кожен суб'єкт є і кредитором, і дебітором (для прикладу, у договорі купівлі-продажу продавець та покупець можуть бути одночасно і кредитором, і боржником). Під кредитором розуміють особу, що має право вимагати виконати певну дію, чине вчиняти певну дію. Така особа співпрацює з контрагентом, фактично кредитує його, тому носить назву «кредитор». Боржник є іншою стороною зобов'язання, саме він має здійснити певну дію або утриматися від вчинення певної дії. Такий суб'єкт зобов'язань має борг перед контрагентом, через що його називають «боржником».

Щодо об'єктів зобов'язань, то це те, на що направлені обов'язки суб'єктів зобов'язань (відповідні дії в частині речей, коштів, послуг та ін.). під такими діями може бути: а) передача речей у власність, користування тощо; б) здійснення відповідної роботи; в) сплата коштів за товари, продукцію, роботи, послуги, відшкодування збитків тощо.

В «Цивільному кодексі України» [68] відображено причини виникнення зобов'язань:

- 1) «договори та інші правочини» [68];

- 2) «створення ... результатів інтелектуальної діяльності» [68];
- 3) «завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі» [68];
- 4) «інші юридичні факти» [68].

Враховуючи вищенаведене, можна виділити такі ознаки зобов'язань:

- 1) об'єктом зобов'язання є певна дія (передати активи, виконати роботу, надати послугу) або відмова від неї;
- 2) зміст зобов'язання переважно визначається договором. Так, зобов'язання орендаря приміщення регулюються в договорі оренди;
- 3) зобов'язання мають терміни виконання;
- 4) законодавством та договорами передбачаються наслідки за невиконання зобов'язання (штрафи, пені тощо).

Інформація про виконання зобов'язань формується в системі обліку. Саме укладення договору не відображається в договорі. Проте якщо суб'єкт зобов'язання перейшов до дій за договором, тоді така господарська операція фіксується в обліку. Тому «система обліку повинна бути побудована таким чином, щоб забезпечувати потреби її користувачів» [43, с. 1155].

Зобов'язання в обліку регулюються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) 11 «Зобов'язання» [39]. Крім того, порядок відображення інформації в звітності регулюється НП(С)БО) 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [38]. Відповідно до даного стандарту, «зобов'язання - заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди» [38]. Схоже трактування зобов'язань передбачено і в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку (МСБО) 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [36]. В обліковій науковій літературі автори також наводять власні визначення поняття «зобов'язання» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Трактування поняття «зобов'язання» в нормативно-правових актах та науковій літературі

№ з/п	Джерело	Визначення
1	2	3
1.	«НП(С)БО 1» [38] та Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [14]	«Зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди» [14]
2.	«Цивільний кодекс України» [68]	«Зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку» [68]
3.	«Господарський кодекс України» [8]	«Господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управлена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку» [8]
4.	МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [36]	«Зобов'язання – це теперішня заборгованість підприємства, яка виникає внаслідок минулих подій і погашення якої, за очікуванням, спричинить вибуття з підприємства ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди» [36]
5.	Бержанір І.А., Бержанір А.Л. [2]	«Зобов'язання виникають через наявні (завдяки минулим операціям або подіям) борги підприємства чи щодо передачі певних активів або надання послуг іншому підприємству в майбутньому» [2, с. 242]. «Як об'єкт обліку зобов'язання – один з основних чинників, що впливає на ліквідність, кредитоспроможність і стійкість підприємства» [2, с. 243]
6.	Михайлішин Н.П. [34]	Зобов'язання – джерело формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства [34]

Продовж табл. 1.1

1	2	3
7.	Спіцина Н.В., Кравцова С.В. [61]	«З економічного погляду зобов'язання відображають майбутні потоки грошових коштів, зумовлені кредитами, наданими (дебіторська заборгованість) й отриманими (кредиторська заборгованість) підприємством. Економічна трактування не бере до уваги зобов'язання за договорами, не розпочатим виконанням» [61, с. 230]
8.	Орлов І.В. [48]	«Зобов'язання відображають задокументовані відносини між різними суб'єктами і засвідчують заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди» [48, с. 192]

Враховуючи вищенаведені визначення, на нашу думку, під зобов'язаннями необхідно розуміти заборгованість підприємства перед іншими фізичними та юридичними особами, що утворилася як наслідок минулих подій та погашення якої зумовить зменшення ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди.

В економічній літературі досить часто зустрічається поняття «кредиторська заборгованість». Це поняття використовується при відображенні інформації про борги підприємства у фінансовій звітності, проте визначення цього терміну ні в НП(С)БО 11 ні в НП(С)БО 9 не наводиться. На нашу думку, цей термін доцільно висвітлити в облікових стандартах, так як він характеризує окремі об'єкти обліку і присутній в практичній діяльності, як правило, усіх суб'єктів господарювання. Загалом, кредиторська заборгованість – це суми заборгованості підприємства перед іншими підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами. Даний термін використовується, як правило, для позначення поточної заборгованості підприємства.

В структурі пасивів суб'єктів господарювання зобов'язання займають досить вагому частку. Так, за даними Державної служби статистики України [60] за останні п'ять років зобов'язання склали в середньому близько 64-

70 % джерел утворення активів підприємства (рис. 1.2). Тому достовірний їх облік в значній мірі впливає на ефективність діяльності суб'єктів господарювання та прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо виникнення й погашення боргів підприємства, формування структури його пасивів тощо.

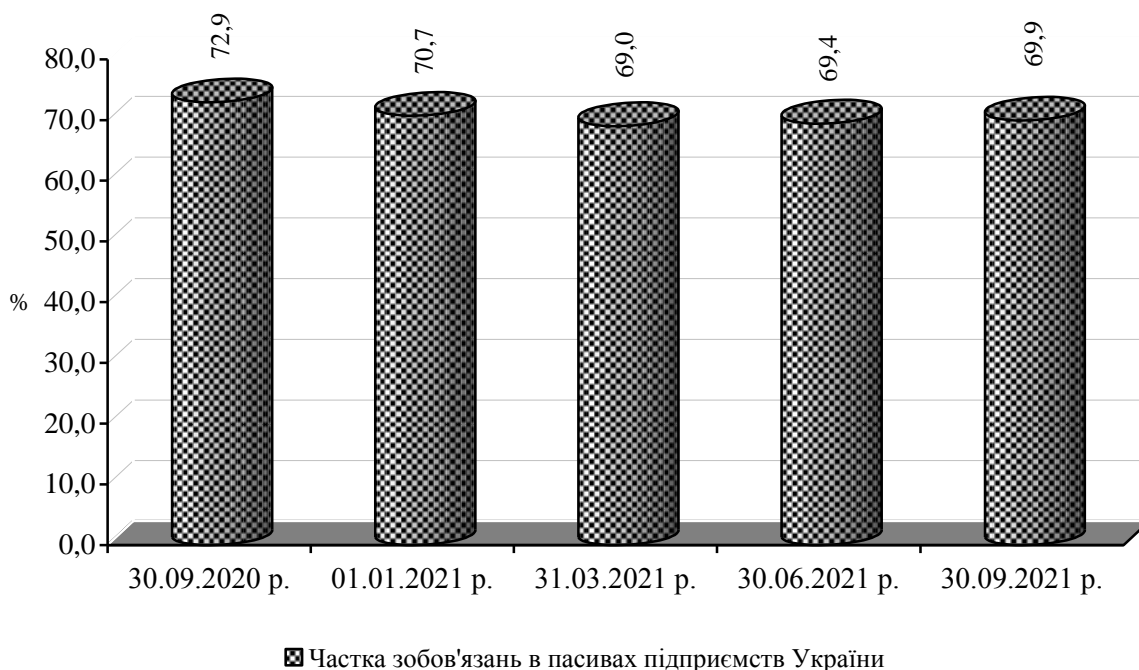

Рис. 1.2. Частка зобов'язань в пасивах українських підприємств України в 2020-2021 рр.

Як видно з рис. 1.1, частка зобов'язань в пасивах українських підприємств України в 2020-2021 рр. становила близько 70 %. В структурі зобов'язань підприємств поточні зобов'язання станом на 01.01.2021 р. склали 76,7 %. Це свідчить, що достовірний облік таких боргів в значній мірі впливає на ефективність діяльності суб'єктів господарювання, їх автономність, платоспроможність та ліквідність. Тому прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо виникнення й погашення поточних боргів підприємства є важливим.

Загалом слід відмітити, що поточні зобов'язання виникають через минулі операції або події і являють собою борги підприємства з незначним

терміном погашення. Відповідно до НП(С)БО 11 зобов'язання поділяються а такими видами:

- «довгострокові;
- поточні;
- непередбачені зобов'язання;
- доходи майбутніх періодів» [39].

Відповідно до НП(С)БО 11 «поточні зобов'язання – зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу» [39].

Наявність поточних зобов'язань є нормальним явищем у практичній діяльності будь-якого підприємства, так як вони складають основу взаємозв'язків між суб'єктами господарювання. Такий вид зобов'язань є найважливішим чинником, що впливає на ліквідність, платоспроможність і стійкість підприємства. Обґрунтований облік зобов'язань сприяє посиленню договірної і розрахункової дисципліни серед суб'єктів господарювання, підвищенню оборотності оборотних засобів, покращенню ділової активності і загалом підвищенню ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

1.2. Визнання, оцінка та класифікація поточних зобов'язань

Серед характеристик поточних зобов'язань можна виділити такі: необхідність вилучення ресурсів або грошових коштів залежно від умов договору; адресність – ресурси повертаються відповідному позикодавцю, кредитору чи третій особі за дорученням позикодавця; наявність винагороди за користування відповідними ресурсами; термін погашення – до дванадцяти місяців або в межах операційного циклу, якщо він більше року; можливість накладення санкцій порушення умов договору.

Відповідно до НП(С)БО 11 поточні зобов'язання включають такі зобов'язання:

- «короткострокові кредити банків» [39];

– «поточну кредиторську заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, за товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом, у тому числі з податку на прибуток, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, за розрахунками із внутрішніх розрахунків» [39];

– «короткострокові векселі видані» [39];

– «поточні забезпечення» [39];

– «інші поточні зобов'язання» [39].

До 2013 року забезпечення не входили до складу зобов'язань, а виділялися окремим їх видом. На даний час поточні забезпечення є складовою поточних зобов'язань. До такого виду зобов'язань відносять:

- додаткове пенсійне забезпечення;
- реалізацію гарантійних зобов'язань;
- виплату відпусток персоналу;
- реструктуризацію,
- виконання зобов'язань у випадку припинення діяльності;
- реалізацію зобов'язань в частині обтяжливих контрактів та ін.

Одним із важливих питань в частині обліку зобов'язань, що вимагає глибокого і багатостороннього розгляду, є їх оцінка. Вибір виду оцінки зобов'язань залежить від їх виду. Загалом, оцінка як складовий елемент методу бухгалтерського обліку виконує певні функції: вимірювання вартості різних об'єктів обліку; формування якісних характеристик облікових даних; є критерієм визнання різних об'єктів обліку (активів, зобов'язань, капіталу, витрат, доходів; засіб оцінки фінансового стану та фінансових результатів господарської діяльності підприємства. Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [14] оцінка використовується в якості тлумачення принципу бухгалтерського обліку.

Поточні зобов'язання показуються у звітності форми № 1 за сумою погашення. Щодо забезпечень, то їх вартість розраховується за обліковою

оцінкою ресурсів (за мінусом вартості очікуваного відшкодування), яке потрібно для оплати зобов'язання на дату балансу. Якщо забезпечення формується з метою відшкодування витрат на реструктуризацію, то його вартість розраховується, виходячи з прямих витрат, що не пов'язані з господарською діяльністю підприємства, що триває.

Облікові записи в обліку та звітності здійснюються в національній грошовій одиниці України. У зв'язку з цим операції в частині утворення та погашення поточних зобов'язань в іноземній валюті відображаються у гривнях. Це здійснюється через перерахунок вартості зобов'язання в іноземній валюті за курсом НБУ, який встановлений на момент здійснення операції.

Слід відмітити, що в міжнародній практиці порядок визнання та відображення у звітності зобов'язань визначається МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [35], МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [36]. Момент списання зобов'язань відповідно до НП(С)БО і МСБО визначається однаково: у випадку, коли зобов'язання погашається, анульоване чи термін погашення зобов'язання пройшов.

Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку визначено спектр оцінок для відображення суми зобов'язань у звітності, серед яких: історична собівартість, поточна вартість, вартість погашення та теперішню вартість. Під історичною собівартістю розуміють суму надходжень активів в обмін на погашення боргу або суму грошових засобів чи їх еквівалентів, які потрібні для погашення зобов'язань в процесі звичайної діяльності суб'єкта господарювання. Під поточною вартістю розуміють недисконтовану суму грошових засобів чи їх еквівалентів, що потрібні для погашення боргу на поточний момент. У практичній діяльності історична, поточна собівартість та сума погашення, як правило, збігаються.

Як зазначається в ст. 37 МСБО 37, найкращою оцінкою видатків, що потрібні для сплати існуючого зобов'язання, є сума, яку підприємство сплатило б для погашення цього зобов'язання чи передало б третій стороні

станом на кінець звітного періоду. Водночас для одержання обґрунтованої оцінки забезпечення необхідно взяти до уваги всі ризики та невизначеності, що безпосередньо пов'язані з ним.

Щодо визнання зобов'язання, то в даному випадку виділяють такі критерії: «зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду» [39].

Для цілей обліку і управління поточними зобов'язаннями важливою є правильна їх класифікація. Детальна класифікація таких пасивів дозволяє глибоко зрозуміти їхню економічну суть, допомагає обліковому персоналу в організації обліку зобов'язань, забезпечує обґрунтованості й достовірності їх обліку. Також детальна класифікація зобов'язань допомагає менеджменту отримувати оперативну та різносторонню інформацію щодо поточних зобов'язань з метою ефективного управління. Окрім того, велике значення раціональна класифікація зобов'язань має для аудитора, оскільки оптимізує здійснення процедури проведення перевірки.

Гевлич Л.Л. пропонує, окрім структури зобов'язань, що наведена в НП(С)БО, поділяти їх за такими критеріями: «відповідно до підстав, за якими утворюються господарські зобов'язання (за таким критерієм автор виділяє договірні і бездоговірні зобов'язання); за можливістю оцінки (в даному випадку зобов'язання діляться на реальні і умовні); за видами кредиторів борги поділяють на зовнішні та внутрішні; за складністю – прості і складні; в залежності від предмета – альтернативні та однооб'єктні; односторонні і взаємні залежно від співвідношення обов'язків і прав суб'єктів; залежно від часу – безстрокові та обмежені в часі» [6].

Досить детальний поділ зобов'язань здійснює Н.П. Михайлишин. Автор виділяє такі види зобов'язань:

– «відповідно до підстав (договірні і бездоговірні)» [34];

- «можливість оцінки (реальні та потенційні (умовні))» [34];
- «за складністю (прості і складні))» [34];
- «залежно від визначеності предмета (однооб'єктні, альтернативні))» [34];
- «за валютою (відображені в гривнях, в іноземній валюті)» [34];
- «співвідношення прав та обов'язків (односторонні та взаємні))» [34];
- «визначеність в часі (обмежені в часі і безстрокові))» [34];
- «за фактом погашення (термінові, прострочені, погашені))» [34];
- «за змістом (через поставку запасів, оренду, аванс отриманий тощо) [34];
- «за способом забезпечення виконання зобов'язань» [34].

С.І. Травінська пропонує поділяти поточні зобов'язання за такими критеріями: «1) співвідношення прав та обов'язків суб'єктів (односторонні, взаємні); 2) час виникнення (теперішні, майбутні); 3) спосіб погашення (монетарні, немонетарні); 4) вартість (відсоткові, безвідсоткові); 5) вид діяльності (операційні, фінансові, ті, що виникли внаслідок іншого виду діяльності); 6) можливість оцінки (фактичні, оціночні); 7) складність погашення (прості, складні))» [65].

Якщо взяти до уваги МСБО 2, то в даному стандарті зобов'язання розділено на такі статті (включено і довгострокові, і поточні зобов'язання): «торговельна та інша кредиторська заборгованість; забезпечення; фінансові зобов'язання (за винятком вищевказаних сум); зобов'язання та активи щодо поточного податку, відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи; зобов'язання, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу» [36].

Відповідно до «Інструкції про застосування Плану рахунків» [20] поточні зобов'язання розділено на такі групи: короткострокові позики; поточні зобов'язання за довготерміною заборгованістю; видані векселі; заборгованість перед постачальниками і підрядниками; зобов'язання за податками і платежами, за розрахунками зі страхування, за виплатами працівникам; поточні зобов'язання за розрахунками з учасниками та кошти

клієнтів; зобов'язанням за іншими розрахунками, а також доходи майбутніх періодів.

Враховуючи вищенаведене, а також суттєвий вплив поточних зобов'язань на господарську діяльність суб'єктів підприємництва, на нашу думку, їх необхідно поділяти за критеріями, що наведені у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація поточних зобов'язань

№ з/п	Критерії класифікації поточних зобов'язань	Вид поточних зобов'язань
1.	Термін погашення	з терміном погашення до одного місяця; два-три місяці; від трьох до шести місяців; від семи до дванадцяти місяців; більше дванадцяти місяців (якщо операційний цикл більший за рік)
2.	Суб'єкт зобов'язанням	Поточні зобов'язання перед постачальниками, підрядниками, банками, персоналом, державою, органами соціального страхування тощо
3.	Виконання умов погашення	термін сплати яких не настав; протерміновані
4.	Наслідки за несвоєчасне погашення	Передбачають штрафні санкції Не передбачають штрафних санкцій
5.	Місце виникнення	внутрішні; зовнішні
6.	Вид діяльності	Поточні зобов'язання, що виникли в результаті операційної, фінансової, інвестиційної діяльності
7.	Підстава виникнення	Договірні, бездоговірні
8.	Співвідношення прав і обов'язків	Односторонні; взаємні
9.	Складність погашення	Прості, складні
10.	Спосіб погашення	Монетарні; немонетарні

Поділ поточних зобов'язань за такими критеріями як: термін погашення; суб'єкт зобов'язанням; виконання умов погашення; наслідки за несвоєчасне погашення; місце виникнення; вид діяльності; підстава виникнення; співвідношення прав і обов'язків; складність погашення; спосіб погашення, забезпечить обліковий персонал і відповідно менеджерів різносторонньою інформацією про поточні борги підприємства та дозволить приймати своєчасні та обґрунтовані управлінські рішення щодо поточних зобов'язань.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку і аудиту поточних зобов'язань

Оскільки зобов'язання є як обліковою, так і юридичною категорією, законодавче і нормативно правове регулювання забезпечується значною кількістю нормативних актів. Нормативно-правове регулювання облік і аудиту зобов'язань в Україні можна представити п'ятьма рівнями (рис.1.3).

Основним нормативним документом, який регламентує обліку зобов'язань, їх оцінку, визнання, відображення у звітності є НП(С)БО 11 «Зобов'язання». Даний стандарт містить такі розділи: загальні положення; визнання та оцінка зобов'язання, відображенні інформації у примітках. В НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [38] відображено порядок розкриття даних про зобов'язання підприємства у фінансовій звітності.

У міжнародній практиці методика визначення та відображення зобов'язань, в тому числі поточних, регулюється відповідно МСБО 1 «Подання фінансових звітів» [35], МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» [36].

Щодо аудиту поточних зобов'язань, то його регулюють «Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг» [37]. Загалом відповідно до Закон України «Про аудит

фінансової звітності та аудиторську діяльність» [13] «аудит фінансової звітності - аудиторська послуга з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності юридичної особи або представництва іноземного суб'єкта господарювання, або іншого суб'єкта, який подає фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність групи, з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам» [13].

Рис.1.3. Нормативне регулювання обліку і аудиту поточних зобов'язань в Україні

Значна кількість нормативних документів, що регламентують поточні зобов'язання зумовлена тим, що такі зобов'язання утворюються в результаті розрахункових операцій з багатьма суб'єктами: державою, персоналом, постачальниками, підрядниками тощо. Кожен вид розрахункових операцій ґрунтується на своїй нормативно-правовій базі. Також необхідно брати до уваги сферу використання в нормативному законодавстві поняття «кредиторська заборгованість».

Особливої уваги потребує класифікація, оцінка та облік поточних зобов'язань за Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Зобов'язання підприємств перед іншими суб'єктами регулюються досить значною кількістю міжнародних стандартів, які містять складну термінологію. Така термінологія часто є складною для розуміння українським суб'єктам господарювання.

У табл. 1.3 представлено регулювання обліку поточних зобов'язань за їх видами.

Таблиця 1.3

Нормативне регулювання обліку зобов'язань

Вид зобов'язання	НП(С)БО	МСБО
1	2	3
Забезпечення	НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [39]	МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [36]
Зобов'язання, вартість яких виражена в іноземній валюті	НПСБО 21 «Вплив змін валютних курсів»	МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» [36]
Зобов'язання, обумовлені кредитами і позиками	НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [39]	МСБО 23 «Витрати на позики» [36]
Зобов'язання щодо винагород працівникам	НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [40]	МСБО 19 «Виплати працівникам» [36]
Зобов'язання за пенсійними програмами	НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [40]	МСБО 26 «Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення» [36]
Зобов'язання, що передбачають погашення на основі акцій	НП(С)БО 34 «Платіж на основі акцій»	МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій» [36]

Продовж. табл. 1.3

1	2	3
Зобов'язання за договорами оренди	НП(С)БО 14 «Оренда»	МСБО 17 «Оренда» [36]
Зобов'язання за договорами страхування	Відсутній»	МСФЗ 4 «Страхові контракти» [36]
Фінансові зобов'язання	НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти»	МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [36], МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [36], МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [36]

Українська нормативна база з бухгалтерського обліку щодо бухгалтерського обліку поточних зобов'язань загалом відповідає МСФЗ та МСБО. Проте, у міжнародних стандартах обліку не чітко сформульовані положення щодо оцінки поточних зобов'язань за їх видами, за якою вони мають оцінюватися з метою відображення у звіті про фінансовий стан. Оскільки МСФЗ є узагальненням світової практики і вони регулюють лише концептуальні засади обліку і мають рекомендаційний характер, то це не є суттєвим їх недоліком. Щодо НП(С)БО, то в них мають детально прописуватися всі аспекти обліку поточних зобов'язань, їх визнання, оцінка, відображення у звітності.

Рахунки, які застосовуються для обліку поточних зобов'язань, регулюються Планом рахунків та Інструкцією про його застосування. Для обліку таких зобов'язань призначено клас 6 однойменної назви, який містить десять субрахунків (табл. 1.4). На рахунках цього класу здійснюється облік: довготермінових зобов'язань, які перетворились на поточну заборгованість, оскільки термін їх погашення на дату балансу став не більше 12 місяців, короткотермінових позик; виданих короткотермінових векселів, розрахунків з постачальниками, підрядниками, учасниками, розрахунків за страхуванням,

з податків і платежів, оплати праці, тощо, а також доходів майбутніх періодів.

Таблиця 1.4

Структура класу 6 «Поточні зобов'язання» Плану рахунків

№ рахунка	Назва рахунка	Призначення
1	2	3
60	«Короткострокові позики» [20]	На цьому рахунку здійснюється облік розрахункових операцій за кредитами банків, якщо термін їх повернення не більший за 12 місяців з дати балансу, а також за позиками, якщо термін їх погашення вже минув
61	«Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» [20]	Призначено для обліку розрахунків за поточними зобов'язаннями, які були переміщені зі складу довготермінових, після настання терміну погашення до 12 місяців з дати балансу
62	«Короткострокові векселі видані» [20]	Призначено для обліку розрахунків за заборгованістю з постачальниками, підрядниками та іншим контрагентами, на яку суб'єктом господарювання видані векселі
63	«Розрахунки з постачальниками та підрядниками» [20]	Призначено для обліку розрахунків з підрядниками та постачальниками за отримані матеріали, сировину, товари тощо, виконані роботи, надані послуги
64	«Розрахунки за податками й платежами» [20]	На цьому рахунку здійснюється облік розрахунки суб'єкта підприємництва за усіма видами платежів до бюджету, в тому числі щодо податків з персоналу, за фінансовими санкціями, які йдуть в дохід бюджету, за дотаціями, субсидіями, іншими асигнуваннями
65	«Розрахунки за страхуванням» [20]	Здійснюється облік розрахунків в частині відрахувань на загальнообов'язкове державне соцстрахування, страхуванням майна, за індивідуальним страхуванням працівників, та іншими розрахунками щодо страхування
66	«Розрахунки за виплатами працівникам» [20]	Здійснюється облік розрахунки за виплатами працівникам підприємства (облікового, та необлікового складу) підприємства, зокрема з оплати праці, а також за іншими поточними виплатами
67	«Розрахунки з учасниками та кошти клієнтів» [20]	Даний рахунок використовується для акумулювання інформації щодо розрахунків з засновниками та учасниками підприємства в частині дивідендів, повернення часток тощо.

Продовження табл. 1.4

1	2	3
		крім того, він використовується для обліку коштів клієнтів надавачів фінансових послуг (за винятком банків), а також зобов'язань щодо випущених електронних грошей
68	«Розрахунки за іншими операціями» [20]	На вказаному рахунку здійснюється облік розрахунків, які не знайшли відображення на вищеназваних рахунках (63-67)
69	«Доходи майбутніх періодів» [20]	Даний рахунок застосовується з метою узагальнення інформації про отримані у звітному періоді доходи, але які включатимуться до доходів у майбутніх періодах

Незважаючи на різносторонні дослідження щодо нормативно-правового регулювання обліку і аудиту поточних зобов'язань, сучасні умови господарювання й взаємовідносини між суб'єктом господарювання та його контрагентами, персоналом, державою тощо будуть спонукати до удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази цього об'єкту обліку. Нині удосконалюються альтернативні методи взаємовідносин між контрагентами, наприклад, через інтернет-магазинів, спеціальні сайти. До змін в нормативно-правовій базі обліку поточних зобов'язань призводять і воєнні дії в Україні, що вимагає змін в системі оподаткування, платіжній дисципліні тощо.

Висновки до розділу 1

Вивчивши теоретичні основи обліку поточних зобов'язань, сформовано такі висновки:

1. Категорія «зобов'язання» застосовується в багатьох сферах суспільного життя, зокрема в економіці, в обліку, в різних галузях права. Ці трактування необхідно максимально узгодити, оскільки вони тісно взаємопов'язані. На нашу думку, зобов'язання – це заборгованість підприємства перед іншими фізичними та юридичними особами, що

утворилася як наслідок минулих подій та погашення якої зумовить зменшення ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди. Причинами формування зобов'язань є: договори; результати інтелектуальної діяльності; завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі; інші юридичні факти.

2. В економічній літературі досить часто зустрічається поняття «кредиторська заборгованість», проте визначення цьому терміну ні в НП(С)БО 11, ні в НП(С)БО 9 не наводиться. На нашу думку, цей термін доцільно висвітлити в облікових стандартах. Загалом під кредиторською заборгованістю розуміють заборгованість підприємства перед іншими підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами. Даний термін використовується, як правило, для позначення поточної заборгованості.

3. Частка зобов'язань в пасивах українських підприємств України в 2020-2021 рр. становила близько 70 %. В структурі зобов'язань підприємств поточні зобов'язання станом на 01.01.2021 р. склали 76,7 %. Це свідчить, що достовірний облік таких боргів в значній мірі впливає на ефективність діяльності суб'єктів господарювання, їх автономність, платоспроможність та ліквідність. Тому прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо виникнення й погашення поточних боргів підприємства є важливим.

4. Враховуючи суттєвий вплив поточних зобов'язань на господарську діяльність суб'єктів підприємництва та з метою ефективного управління ними, необхідно поділяти поточні зобов'язання за такими критеріями: термін погашення; суб'єкт зобов'язанням; виконання умов погашення; наслідки за несвоєчасне погашення; місце виникнення; вид діяльності; підстава виникнення; співвідношення прав і обов'язків; складність погашення; спосіб погашення. Такий поділ забезпечить обліковий персонал і відповідно менеджерів різносторонньою інформацією про поточні борги підприємства та дозволить приймати своєчасні та обґрунтовані управлінські рішення.

5. Українська нормативна база з бухгалтерського обліку щодо бухгалтерського обліку поточних зобов'язань загалом відповідає МСФЗ та МСБО. Проте, у міжнародних стандартах обліку не чітко сформульовані положення щодо оцінки поточних зобов'язань за їх видами, за якою вони мають оцінюватися з метою відображення у звіті про фінансовий стан. Оскільки МСФЗ є узагальненням світової практики і вони регулюють лише концептуальні засади обліку і мають рекомендаційний характер, то це не є суттєвим їх недоліком. Щодо НП(С)БО, то в них мають детально прописуватися всі аспекти обліку поточних зобов'язань, їх визнання, оцінка, відображення у звітності.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Облік короткострокових позик

Позикові кошти нині відіграють важливу роль для функціонування і розширення діяльності підприємств. Залучення коштів зі сторони може відбуватися різними шляхами. Це може біти одержання поворотних чи безповоротних позик, отримання банківських кредитів, узгодження з контрагентами порядку відстрочення чи розстрочення сплати за придбані матеріальні цінності (сировину, матеріали, готову продукцію тощо), виконані роботи, отримані послуги. Питання обліку поточних зобов'язань в даному випадку актуалізуються за двома аспектами: отримання позик і кредитів зумовлює утворення поточних зобов'язань; банківське кредитування вимагає надання інформації позикодавцю про платоспроможність і ліквідність підприємства. Тому забезпечення достовірності облікової інформації в частині поточних зобов'язань є важливою.

Для отримання кредиту між банком і позичальником укладається в письмовій формі кредитний договір. Під кредитним договором розуміють цивільно-правовий документ, що регулює взаємні юридичні права і обов'язки, а також економічну відповідальність банку і клієнта (позичальника) внаслідок здійснення кредитної операції. За кредитним договором фінансова установа (кредитодавець, наприклад, банк) зобов'язується передати грошові кошти у формі кредиту позичальникові на суму та на умовах, що визначені договором, а позичальник, в свою чергу, зобов'язується погасити кредит та сплатити відсотки. Виходячи з наведеного, сторонами кредитного договору виступають кредитодавець і позичальник.

Відповідно до ч. 2 ст.1055 «Цивільного Кодексу України» [68] кредитний договір, що укладено не в письмовій формі, є нікчемним.

В кредитному договорі окреслюють права, обов'язки і відповідальність кредитодавця і позичальника. Такі умови в подальшому не можуть змінюватися в односторонньому порядку. Відсотки і комісійні, що сплачує позичальник банкові, є компенсацією за користування відповідною сумою коштів протягом встановленого терміну. У кредитному договорі описують їхні розміри, терміни та порядок нарахування й оплати.

Структура кредитного договору наступна: «назва і номер кредитного договору; дата і місце укладання договору; преамбула, в якій зазначаються офіційне найменування сторін, що укладають кредитний договір, та їхня організаційно-правова форма, посилання на документи, що підтверджують повноваження осіб, які підписують договір. У преамбулі має зазначатись назва банку та позичальника, яка передбачена їхніми установчими документами; предмет договору, який містить такі відомості: надання кредиту (відкриття кредитної лінії); мета кредиту; сума кредиту (прописом і цифрами); процентна ставка за користування кредитом; термін, на який видається кредит (строк погашення); дата погашення кредиту» [24].

Загалом, документальне забезпечення відносин між позикодавцем (банківською установою) і позичальником, не є складним з точки зору бухгалтерського обліку: по перше, це документи що підтверджують надходження кредитних засобів на рахунок (зокрема, виписка банку); по друге, це платіжні документами, які засвідчують погашення основного боргу і відсотків за користування кредитними коштами. Проте кредитні відносини супроводжуються також юридичними документами, які не засвідчують необхідність здійснення облікових дій в момент їх складання, проте є юридичною підставою для складання бухгалтерських записів при виконанні умов договору. На рис. 2.1 представлено документальне оформлення розрахунків за банківськими кредитами.

Щодо обліку кредитів, то сума одержаного кредиту не відноситься до складу доходів, так як в даному випадку не відбувається зростання активу чи зменшення зобов'язання, які в результаті впливають на зростання власного

капіталу. Суми погашеного кредиту не включаються до витрат і відповідно не відображаються у Звіті про фінансові результати. Відповідно до НП(С)БО 16 сплата відсотків за користування кредитом (зокрема, овердрафтом) відноситься до фінансових витрат (дебет рахунка 951 кредит рахунка 685).

Рис. 2.1. Документування розрахунків за кредитами

За порушення умов кредитного договору можуть застосовуватися санкції у вигляді штрафів і пені. Такі санаційні нарахування включаються до складу інших операційних витрат через рахунок 948 «Визнані штрафи, пені, неустойки».

«У період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування у разі прострочення позичальником виконання грошового зобов'язання за договором, відповідно до якого позичальнику було надано кредит (позику) банком або іншим кредитором (позикодавцем), позичальник звільняється від відповідальності, визначеної статтею 625 Цивільного кодексу України, а також від обов'язку сплати на користь кредитора (позикодавця) неустойки (штрафу, пені) за таке прострочення. Установити, що неустойка (штраф, пеня) та інші платежі, сплата яких передбачена відповідними договорами, нараховані включно з 24 лютого 2022 року за прострочення

виконання (невиконання, часткове виконання) за такими договорами, підлягають списанню кредитором (позикодавцем)» [24].

При отриманні кредиту чи позики у підприємства виникає поточна заборгованість, що обліковується на рахунку 60 «Короткострокові позики».

Вказаний рахунок має такі субрахунки:

601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» [20];

602 «Короткострокові кредити банків в іноземній валюті» [20];

603 «Відстрочені короткострокові кредити банків у національній валюті» [20];

604 «Відстрочені короткострокові кредити банків в іноземній валюті» [20];

605 «Прострочені позики в національній валюті» [20];

606 «Прострочені позики в іноземній валюті» [20].

Хоча рахунок 60 називається «короткострокові позики», проте серед субрахунків є коди лише для обліку кредитів. Щодо позик призначено лише два субрахунки – прострочені позики відповідно в національній і іноземній валютах. На нашу думку, доцільно перейменувати субрахунки 601, 602, 603, 604 шляхом заміни слова «кредити» на «позики». В подальшому на аналітичних рахунках до вказаних субрахунків розмежовувати кредити і позики.

Таблиця 2.1

Структура субрахунків до рахунка 60 «Короткострокові позики» [20]

Діюча структура		Пропонована структура	
Код	Назва	Код	Назва
601	«Короткострокові кредити банків у національній валюті» [20]	601	Короткострокові позики у національній валюті
602	«Короткострокові кредити банків в іноземній валюті» [20]	602	Короткострокові позики в іноземній валюті
603	«Відстрочені короткострокові кредити банків у національній валюті» [20]	603	Відстрочені короткострокові позики у національній валюті
604	«Відстрочені короткострокові кредити банків в іноземній валюті» [20]	604	Відстрочені короткострокові позики в іноземній валюті
605	«Прострочені позики в національній валюті» [20]	605	Прострочені позики в національній валюті
606	«Прострочені позики в іноземній валюті» [20]	606	Прострочені позики в іноземній валюті
607	-	607	Розрахунки за кредитом – овердрафт

Оскільки довготермінові кредити вимагають сплати значних відсотків,, то на практиці часто користуються короткотерміновим кредитуванням. Досить часто підприємства користуються овердрафтом. «Овердрафт – короткостроковий кредит, що надається банком понад залишок коштів клієнта на поточному рахунку в межах заздалегідь обумовленої суми шляхом дебетування його рахунку» [69]. На нашу думку для облік овердрафту доцільно виокремити субрахунок 607 «Розрахунки за кредитом – овердрафт».

За кредитом субрахунку 607 доцільно відображати суму отриманого кредиту (овердрафту), а за дебетом – його погашення. Нарахування відсотків за овердрафтом відображається аналогічно будь-яким кредитам: Дт 951 Кт 684.

Аналітичний облік короткострокових позик (кредитів) здійснюється в розрізі позикодавців, а також в межах кожної позики та термінів погашення.

У склад поточних зобов'язань включається частина довготермінової заборгованості за позиками і за іншими видами боргів, термін сплати за якими становить менше дванадцяти місяців від дати балансу. Таке коригування довготермінових зобов'язань є позитивним, оскільки дозволяє чітко розмежувати борги підприємства в залежності від терміну оплати та здійснювати обґрунтований аналіз платоспроможності суб'єкта підприємництва. Для обліку вищеназваного виду зобов'язань призначено рахунок 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», який має два субрахунки, що розмежовують борги в національній і іноземній валютах. Аналітичний облік здійснюється за видами видів заборгованості і кредиторами.

2.2. Організація та методика поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги

Безперебійне постачання матеріалів для виконання робіт (надання послуг, виготовлення продукції) є одним з головних завдань для суб'єктів

господарювання. Плануванням необхідних обсягів матеріальних цінностей та процесу надходження виробничих запасів здійснюють центри відповідальності з постачання (відділи постачання). Процес постачання включає такі етапи: планування необхідних обсягів постачання, укладання договорів на поставку, надходження виробничих запасів згідно з договорами поставок, оплата за виробничі запаси (можлива передоплата), відображення всіх операцій з постачання в обліку. Облік постачання розпочинається або з передоплати за виробничі запаси, або з постачання таких активів на склад підприємства. При цьому виникають розрахунки з постачальниками та підрядниками за товари, роботи, послуги.

Кредиторська заборгованість перед постачальниками і підрядниками утворюється через розрив у часі між моментом поставкою виробничих запасів та оплатою коштів за них. Несвоєчасність розрахунків з постачальниками і підрядниками, порушення фінансової дисциплін може зумовити виникнення значної суми кредиторської заборгованості, що негативно впливатиме на платоспроможність підприємства. З метою ефективного управління заборгованістю підприємства потрібно здійснювати належний контроль за розрахунками з постачальниками і підрядниками, що вимагає формування відповідного інформаційного забезпечення системи управління, яке формується в системі обліку.

«Бухгалтерський облік розрахунків з постачальниками та підрядниками складається з бухгалтерських процедур, оцінки операцій з отримання активів, їх реєстрації, накопиченні інформації, узагальнення інформації та підготовки інформації для її надання підрозділам підприємства та управлінському персоналу» [50, с. 59].

Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками ведеться на рахунку 63. Даний рахунок має три субрахунки, серед яких:

631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» [20];

632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» [20];

633 «Розрахунки з учасниками ПФГ» [20].

За кредитом рахунку обліковується заборгованість за отримані від постачальників і підрядників виробничі запаси чи інші матеріальні цінності, виконані роботи чи надані послуги, а за дебетом – її списання чи погашення.

Аналітичний облік здійснюється в розрізі кожного постачальника та підрядника в межах кожного документа на оплату.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, як правило, займає значну частку в поточних зобов'язаннях підприємства. Так, на досліджуваному підприємстві ТОВ «Добробуд» частка такої заборгованості серед поточних зобов'язань станом на 31.12.2020 р. склала 29,7 %, станом на 31.12.2021 р. – 28,4 %. Тому такому виду поточних зобов'язань необхідно приділяти особливу увагу. На нашу думку, заборгованість перед постачальниками і підрядниками необхідно поділяти на ту, термін сплати якої не настав, прострочену заборгованість та відстрочену заборгованість. Такий поділ доцільно здійснювати через відкриття аналітичних рахунків до субрахунків 631 та 632.

Погоджуємося з І.Я. Омецінською про доцільність відкриття таких аналітичних рахунків: «6311 «Заборгованість перед вітчизняними постачальниками та підрядниками, термін сплати якої ще не настав», 6312 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками та підрядниками», 6313 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками та підрядниками», 6321 «Заборгованість перед іноземними постачальниками та підрядниками, термін сплати якої ще не настав», 6321 «Відстрочена заборгованість перед іноземними постачальниками та підрядниками»; 6322 «Прострочена заборгованість перед іноземними постачальниками та підрядниками» [42, с. 266].

Для достовірного обліку заборгованості перед постачальниками і підрядниками доцільно застосовувати позабалансовий рахунок 03 «Контрактні зобов'язання» [20], який застосовується для формування інформації про наявність та рух зобов'язань за укладених договорами. Як зазначає О.В. Круковська, «потрібно ввести у План рахунків додаткові

субрахунки до позабалансового рахунку 03 «Контрактні зобов'язання». За допомогою цих субрахунків полегшується робота бухгалтерів, не потрібно аналізувати кожний договір та вибирати кредиторську заборгованість на 631-му субрахунку. Цей аналіз заборгованості буде накопичуватися на позабалансових субрахунках – конкретно за кожним договором» [26, с. 127]

Загалом схема обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками відображена на рис. 2.2.

Нормативно правове регулювання обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками за товари, роботи, послуги					
Податковий кодекс України, Цивільний кодекс України	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про платіжні послуги» та ін.	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку	НП(С)БО 11, НП(С)БО21	Інструкція про застосування Плану рахунків	Наказ про облікову політику, робочий план рахунків
Умови визнання зобов'язання перед постачальниками і підрядниками: «оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення» [2]					
Класифікація розрахунків згідно з Планом рахунків: розрахунки з вітчизняними, іноземними постачальниками, учасниками ПФГ					
Синтетичний облік: рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»					
Дебетове сальдо – погашення заборгованості			Кредитове сальдо – виникнення заборгованості		
За дебетом кореспондує з кредитом рахунків: 24, 30, 31, 34, 36, 37, 40, 42, 46, 48, 50, 51, 52, 55, 60, 62, 64, 68, 70, 71, 74			За кредитом кореспондує з дебетом рахунків: 15, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 30, 39, 42, 47, 64, 68, 70, 80, 84, 85, 90, 91, 92, 93, 94		
Аналітичний облік здійснюється в розрізі кожного постачальника та підрядника в межах кожного документа на оплату					
Документальне відображення: самостійно розроблені форми первинних документів згідно з законодавством, типові форми; договори; відомості, тощо					
На дату балансу обліковується за сумою погашення					

Рис. 2.2. Схема обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками

У ТОВ «Добробуд» головними постачальниками та підрядниками виступають ТДВ «Будіндустрія», ТОВ «АДР КОНКОРД», ТОВ «Автотехсервіс», ПАТ «АрселорМіттал», ТзОВ «ВАРТІС», ТзОВ «ГАЛИЧ МОНОЛІТ», ТзОВ «Градiєнт Україна», ТзОВ «ЮМДЖИ РЕСУРС», ТДВ «Хмельницькзалізобетон» та ін.

Загалом, у досліджуваному підприємстві у ТОВ «Добробуд» кредитовий оборот за рахунком 63 у 2021 р. склав понад 73,3 млн грн.

Відповідно до Закону України «Про платіжні послуги» [17] «електронний платіжний засіб – платіжний інструмент, реалізований на будь-якому носії, що містить в електронній формі дані, необхідні для ініціювання платіжної операції та/або здійснення інших операцій, визначених договором з емітентом» [17]. Вищеназваний закон введений в дію 01 серпня 2022 року. Він визначає поняття і порядок здійснення платіжних операцій в Україні, визначає виключну номенклатуру платіжних послуг, порядок надання таких послуг, категорії надавачів цих послуг, а також регулює загальні основи функціонування платіжних систем в Україні, застосування електронних грошей тощо.

Підприємства мають право провадити розрахунки з постачальниками та підрядниками за допомогою векся. Згідно з Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [18] «вексель – це цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векся (векселедержателю)» [18]. Для короткотермінових векселів термін сплати не перевищує рік.

Для обліку короткотермінових векселів виданих застосовують рахунок 62, який має два субрахунки, зокрема: 621 «Короткострокові векселі, видані в національній валюті» [20] й 622 «Короткострокові векселі, видані в іноземній валюті» [20]. За кредитом цих субрахунків відображається видача короткотермінових векселів, а за дебетом – погашення заборгованості перед контрагентами за такими вексями.

В залежності від способу нарахування відсотків векселі можуть поділяти на такі види: векселі, за якими встановлено відсотки від номінальної вартості (відсоткові) та векселі, за якими не встановлено відсотки від номінальної вартості, тобто безвідсоткові. В останніх відсотки містяться в номінальній вартості. Векселі також розрізняють прості і переказні. Аналітичний облік таких об'єктів здійснюється за кожним виданим векселем, а також в розрізі термінів погашення.

Вексельні бланки відносяться до документів суворої звітності, тому їх слід відображати на позабалансовому рахунку 08 «Бланки суворого обліку» [20].

2.3. Методика обліку інших видів поточних зобов'язань

Важливим чинником економічного зростання країни та розвитку українського бізнесу є збалансованість податкової системи. Податкові платежі є досить важливим інструментом у регулюванні та розвитку економічних відносин між державою та суб'єктами підприємництва.

Достовірність нарахування та своєчасність, повнота сплати податків і зборів залежать від достовірного обліку на підприємстві, правильній його організації та кваліфікованості облікового персоналу.

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків облік податків, а також зборів здійснюється на рахунку 64. За кредитом зазначеного рахунку показуються нараховані до бюджету податки та збори, а за дебетом – відображені до відшкодування з бюджету податки й сплата. Рахунок 64 має чотири субрахунки, зокрема

641 «Розрахунки за податками» [20],

642 «Розрахунки за обов'язковими платежами» [20],

643 «Податкові зобов'язання» [20],

644 «Податковий кредит» [20].

Аналітичний облік розрахунків підприємства з бюджетом за різними податками й платежами формується в розрізі їх видів.

На досліджуваному підприємстві ТОВ «Добробуд» відкривають аналітичні рахунки до субрахунків 641 та 643. Наприклад, аналітичний рахунок 64.1.01 «ПДВ», аналітичний рахунок 64.1.02 «Податок на прибуток», аналітичний рахунок 64.1.05 «Прибутковий податок», аналітичний рахунок 64.2.06 «Військовий збір». Заборгованість за податками і зборами станом на 31.12.2021 р. у досліджуваного підприємства становить 189 тис. грн, серед них з податку на прибуток – 122 тис. грн.

В цілому ряді розвинутих країнах світу застосовують методіку виділення одного рахунку для всієї сукупності податків і зборів, що сплачуються суб'єктом господарювання.

Погоджуємося з думкою О.В. Леги, що «доцільно: здійснювати розрахунок податкового навантаження на фінансовий стан підприємств; створити відділ податкового планування (для великих платників податків) або ж увести в штат фахівця з податкового планування; ідентифікувати та оцінювати податкові ризики з використанням карти, матриці та таблиці ранжування податкових ризиків; ретельно аналізувати договори та складати первинну документацію, які мають безпосередній вплив на податкові наслідки» [32, с. 265].

До поточних зобов'язань також відносять зобов'язання перед персоналом. Методіку та методологію обліку розрахунків з персоналом встановлено НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [40] та НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [39]. Найпоширенішим видом зобов'язань, що формуються внаслідок розрахунків з персоналом, є зобов'язання, які виникають внаслідок розрахунків щодо оплати праці. Під заробітною платою розуміють винагороду, яку підприємство виплачує персоналу за виконану роботу відповідно до трудового договору. Заробітна плата переважно має грошовий вираз і поділяється на три види: основну, додаткову, а також інші компенсаційні та заохочувальні виплати. Їх структуру визначено в Законі України «Про оплату праці» [16]. Так, «основна заробітна плата – це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці

(норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки)» [16]. «Додаткова заробітна плата – винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці» [16]. «Інші заохочувальні та компенсаційні виплати – виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, виплати в рамках грантів, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми» [16].

Така ж структура заробітної плати відповідає структурі поточним виплатам персоналу, що визначені П(С)БО 26.

Основним первинним документом для обліку робочого часу при погодинній платі є «табель обліку використання робочого часу» [15]. Хоча він не є обов'язковим для ведення, проте сприяє достовірному обліку відпрацьованих працівником годин. Тому його використовують на українських підприємствах, зокрема і ТОВ «Добробуд». Якщо суб'єкти господарювання застосовують інший первинний документ, то він має бути таким, щоб чітко фіксував відпрацьовані дні, години, період відрядження, лікарняних, відпусток. За розрахунково-платіжними відомостями здійснюють розрахунки з персоналом щодо оплаті праці та фіксують суму витрат на оплату праці. Перспективами удосконалення первинних документів щодо заробітної плати має стати розроблення на основі існуючих форм документів таких, які б враховували особливості діяльності та галузеву специфіку суб'єктів господарювання.

У ТОВ «Добробуд, як і в інших будівельних підприємствах використовують погодинну і відрядну форми при оплаті праці. В даній галузі економіки основою форм і систем щодо оплати праці, є тарифна система. Вона забезпечує відповідність між кваліфікацією працівників, складністю будівельно-монтажних робіт, що виконують робітники, і їх оплатою праці. Сутність відрядної форми оплати праці полягає в розрахунку заробітної плати з урахуванням кількості виконаних будівельно-монтажних робіт,

відповідних розцінок за кожну таку роботу. В свою чергу, встановлюють відрядні розцінки з урахуванням тарифної ставки, яка узгоджена з нормами часу, що необхідні для виконання відповідної роботи, і розрядом робіт.

Поточні зобов'язання, пов'язані з розрахунками з персоналом, виникають через неспівпадіння часу нарахування і виплати заробітної плати. Облік таких зобов'язань здійснюють на рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» [20]. Суб'єкт господарювання виплачує заробітну плату персоналу двічі в місяць. Інтервал між виплатами не має перевищувати шістнадцять днів (календарних). Якщо день виплати припадає на вихідний день (святковий тощо), тоді заробітна плата виплачується в робочий день, який передує дню виплати зарплати.

Через воєнний стан в Україні виплата заробітної плати має свої особливості. У випадку, коли заробітну плату виплатити неможливо через бойові дії, то така виплата переноситься на термін, коли відбудеться відновлення підприємства. Крім того, суб'єкти господарювання звільняються на період дії воєнного стану від відповідальності за недотримання термінів виплати зарплати. Проте підприємство повинне володіти доказами (на даний час в законодавстві їх не конкретизовано), що це відбулося через бойові дії чи інші форс-мажорні чинники. Водночас, незважаючи на всі обставити, підприємство має обов'язок сплатити працівнику всю заробітну плату.

Рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» [20] має три субрахунки:

661 «Розрахунки за заробітною платою» [20];

662 «Розрахунки з депонентами» [20];

663 «Розрахунки за іншими виплатами» [20].

На нашу думку, до рахунка субрахунку 661 доцільно відкривати аналітичні рахунки в розрізі видів заробітної плати: основна (аналітичний рахунок 6611), додаткова (6612), інші заохочувальні та компенсаційні виплати (6613). Крім того, субрахунок 662 «Розрахунки з депонентами» [20]

на даний час вже не є актуальним у зв'язку з використанням для виплати зарплати переважно платіжних карток.

З нарахуванням заробітної плати тісно пов'язані розрахунки за єдиним внеском. Відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [15] «єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування» [15]. Нині ЄСВ нараховується у розмірі 22 % від величини фонду оплати праці. Сплата ЄСВ є витратами суб'єкта господарювання.

Для обліку розрахунків за страхування призначено рахунок 65 «Розрахунки за страхуванням» [20], який має чотири субрахунки:

651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» [20];

652 «За соціальним страхуванням» [20];

654 «За індивідуальним страхуванням» [20];

655 «За страхуванням майна» [20].

Серед рахунків, що призначені для обліку поточних зобов'язань, виділяється рахунок 67, що з травня 2022 р. має оновлено назву «Розрахунки з учасниками та кошти клієнтів» [20]. Зазначений рахунок «призначено для узагальнення інформації про розрахунки з учасниками та засновниками підприємства, що пов'язані з розподілом власного капіталу (дивіденди, повернення часток тощо), а також про кошти клієнтів надавачів фінансових послуг (крім банків) та зобов'язання за випущеними електронними грошима» [20].

Одним з найбільш комплексних рахунків для обліку поточних зобов'язань є рахунок 68. За допомогою зазначено рахунку ведеться облік досить багато операцій, різних за економічним змістом (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Перелік субрахунків до рахунка 68 «Розрахунки за іншими операціями» [25]

Субрахунок	Назва субрахунку	Характеристика
1	2	3
680	«Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу» [20]	Здійснюється облік поточних зобов'язань, які Ведеться облік визнаних відповідно до П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [39] зобов'язань, безпосередньо пов'язані необоротними активами, а також групами вибуття, що утримуються суб'єктом господарювання з метою реалізації
681	«Розрахунки за авансами одержаними» [20]	На цьому субрахунку обліковуються аванси, що отримані від контрагентів за постачання матеріальних ресурсів, виконання робіт, послуг. Крім цього, на субрахунку здійснюється облік попередньої оплати від замовників та покупців замовниками рахунків за роботи, послуги, продукцію
682	«Внутрішні розрахунки» [20]	Даний субрахунок призначений для обліковування поточних розрахункових операцій з асоційованими та дочірніми підприємствами
683	«Внутрішньогосподарські розрахунки» [20]	Зазначений субрахунок призначений для ведення обліку в частині внутрішньогосподарських розрахунків з виробничими одиницям господарствами, які виділені на окремий баланс, за різними розрахунками, зокрема: продажем продукції (робіт, послуг), взаємною передачею матеріальних ресурсів; в частині оплати праці персоналу цих господарств; передачею загальноуправлінських витрат та ін. Взаємне передавання матеріальних ресурсів, таких як готова продукція, товари, основні засоби та ін. між вищезазначеними підрозділами (філіями) відображається в обліку як дебет субрахунку 683 і кредит рахунків, що призначені для обліку таких активів, а їх отримання – зворотнім бухгалтерським проведенням

Продовження табл. 2.2

1	2	3
684	«Розрахунки за нарахованими відсотками» [20]	Субрахунок призначений для обліковування відсотків, що нараховані за отриманий підприємством кредит, використання майна (лізинг, оренда та ін.), користування коштами, користування товарами (роботами, послугами)
685	«Розрахунки з іншими кредиторами» [20]	На субрахунку здійснюється облік таких операцій, які не зазначені на інших субрахунках до рахунку 685, зокрема, розрахунки за некомерційні операції, наприклад з науково-дослідними установами, закладами вищої освіти тощо

На нашу думку, окремі з вищезазначених субрахунків мають дискусійний характер. Так, не є доцільним виділення окремого субрахунку 680 «Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу» [20]. Такі операції можна було обліковувати на субрахунку 685. У зв'язку з цим підтримуємо думку науковців про недоцільність виділення окремого четвертого розділу в Балансі «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» [38]. Таку інформацію можна було б відобразити окремою статтею у розділі три Балансу «Поточні зобов'язання та забезпечення».

Згідно з НП(С)БО 11 до складу поточних зобов'язань включено поточні забезпечення. Погоджуємось з позицією І.Я. Омецінською, що «забезпечення з одного боку тяжіють до власного капіталу, з іншого – до зобов'язань» [44, с. 122]. Немає чіткої позиції щодо природи забезпечень і на нормативно-правовому рівні. Якщо в вищезазначеному стандарті обліку забезпечення віднесено до зобов'язань, то в Плані рахунків їх відображено на рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» [20], тобто в одному класі з власним капіталом. Серед ознак забезпечень можна виділити: наявність теперішньої заборгованості; погашення заборгованості зумовить зменшення ресурсів, що містять економічні вигоди; цільовий характер використання.

Щодо реєстрів обліку поточних зобов'язань, то оскільки на базовому підприємстві ТОВ «Добробуд» облік автоматизовано, то в їх якості виступають відповідні машинограми.

2.4. Напрями покращення розкриття інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності

Часто суб'єкти господарювання, що перебувають в однакову економічному становищі (виробничий потенціал, обсяг активів, капіталу, зобов'язань, асортимент продукції, робіт чи послуг), можуть мати різну ефективність діяльності. Зарубіжний і вітчизняний досвід свідчить, що ефективність діяльності та ефективність управління підприємством в мінливих умовах зовнішнього середовища в значній мірі залежить від достовірного інформаційного забезпечення. Важливу роль в інформаційній базі для управління підприємством відіграє фінансова звітність. Як зазначає І.Я. Омецінська, «облікова інформація здійснює суттєвий вплив на рішення суб'єктів господарювання, впливаючи таким чином на економіку країни. У свою чергу, процеси, що відбуваються в економіці, впливають на діяльність підприємств. Тобто облікова інформація забезпечує як внутріфірмові зв'язки, так і зв'язок суб'єктів господарювання із зовнішнім середовищем» [43, с. 1154].

Поточні зобов'язання здійснюють суттєвий вплив на фінансовий стан підприємства, а саме: його ліквідність, платоспроможність, фінансову незалежність тощо. У зв'язку з цим досить актуальним питанням є обґрунтоване відображення такого роду пасивів у фінансовій звітності, зокрема Балансі (Звіті про фінансовий стан). Надмірне перевантаження форми № 1 фінансової звітності обліковою інформацією про зобов'язання не завжди зумовить бажаний ефект. З іншого боку, відсутність достатньо деталізованої та достовірної інформації про структуру таких пасивів може

зумовити прийняття менш ефективних управлінських рішень зовнішніми та внутрішніми користувачами інформації.

У «Балансі (Звіті про фінансовий стан)» [38] для поточних зобов'язання призначено III розділ в пасиву, що носить назву «Поточні зобов'язання та забезпечення» (табл. 2.3). Підприємства за потреби можуть використовувати додаткові статті.

Таблиця 2.3

Схема розділу III Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Поточні зобов'язання і забезпечення» (з додатковими статтями, що відображені курсивом)

Стаття	Код рядка
Короткострокові кредити банків	1600
<i>Векселі видані</i>	<i>1605</i>
«Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями» [38]	1610
товари, роботи, послуги	1615
розрахунами з бюджетом	1620
у тому числі з податку на прибуток	1621
розрахунами зі страхування	1625
розрахунами з оплати праці	1630
<i>«Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами» [38]</i>	<i>1635</i>
<i>«Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками» [38]</i>	<i>1640</i>
<i>«Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків» [38]</i>	<i>1645</i>
<i>«Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю» [38]</i>	<i>1650</i>
Поточні забезпечення	1660
Доходи майбутніх періодів	1665
<i>Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків</i>	<i>1670</i>
Інші поточні зобов'язання	1690
Усього за розділом III	1695

Загалом структура форми № 1 щодо формування інформації про поточні зобов'язання є обґрунтованою і достатньо деталізованою. Однак деякі додаткові статті можна було б відобразити як обов'язковий елемент

звітності. Наприклад, це стосується додатковій статті «поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами». Так, якщо суб'єкт підприємництва здійснив реалізацію своєї продукції (робіт чи послуг) за передплатою, тоді під час отримання авансу виникне кредиторська заборгованість. Погашення такої заборгованості потребуватиме, як правило, передачі відповідних матеріальних цінностей, виконання робіт або надання послуг (тобто це немонетарні поточні зобов'язання). Тобто, такий вид заборгованості має інший економічний зміст і, скоріш за все, не вимагатиме сплати коштів для її погашення. Тому, на нашу думку, для цілей управління заборгованістю підприємства статтю «поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами» доцільно виділити в балансі як основну статтю.

Погоджуємось з думкою З.В. Задорожного, В.В. Муравського та І.Я. Омецінської, що «відсутність чіткості в облікових нормативних документах щодо трактування і структури окремих об'єктів обліку» [71, с. 77] є одним з комунікаційних бар'єрів у користувачів фінансової звітності. У зв'язку з цим проблемною є назва розділу III в балансі. Відповідно до НП(С)БО 11 в структуру поточних зобов'язань входять поточні забезпечення, тому немає необхідності в назві розділу III пасиву балансу зазначати слова «і забезпечення».

Інформація про поточні зобов'язання також знаходить своє відображення в примітках до звітності. Згідно з НП(С)БО 11 в примітках до фінансової звітності слід виділяти (щодо поточних зобов'язань) наступну інформацію:

- щодо суми і переліку зобов'язань, які відображені у статті балансу «інші поточні зобов'язання»;

- в частині забезпечень: призначення, очікуваний термін погашення, залишок на початок і кінець періоду, збільшення таких зобов'язань протягом періоду, величина використаних забезпечень; сторнована сума забезпечення тощо;

– щодо непередбачених зобов'язань: зміст та сума зобов'язання, дані про невизначеність суми чи терміну погашення; очікувана сума погашення зобов'язання контрагентом.

В Примітках до річної фінансової звітності, що затверджені наказом МФУ № 302 від 29.11.2000 р., інформація про поточні зобов'язання відображається лише в частині забезпечень (розділ VII. Забезпечення і резерви). Проте в даному розділі не здійснено поділ забезпечень на поточні і довготермінові.

На нашу думку, в «Примітках до річної фінансової звітності» [54] доцільно відображати інформацію й про інші види поточних зобов'язань. Так, пропонуємо виокремити розділ «Поточні зобов'язання», де відображати такий об'єкт обліку в розрізі термінів погашення: з терміном погашення до одного місяця; від двох до трьох місяців; від трьох до шести місяців; від семи до дванадцяти місяців; більше дванадцяти місяців (якщо операційний цикл більший за рік) (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Пропонований розділ «Поточні зобов'язання» в Примітках до річної фінансової звітності

Вид зобов'язання	Код рядка	Всього на кінець року	у т. ч. за термінами погашення				
			до одного місяця	від двох до трьох місяців	від трьох до шести місяців	від семи до дванадцяти місяців	більше дванадцяти місяців (якщо операційний цикл більший за рік)
1	2	3	4	5	6	7	8
«Короткострокові кредити банків» [38]							
«Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» [38]							
«Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» [38]							

Продовж. табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8
«Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом» [38]							
«Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування» [38]							
«Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці» [38]							
«Поточні забезпечення» [38]							
«Доходи майбутніх періодів» [38]							
«Інші поточні зобов'язання» [38]							

Обґрунтоване відображення у фінансовій звітності інформації про поточні зобов'язання дозволить ефективно управляти боргами підприємства та приймати виважені управлінські рішення як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами. Вищенаведені пропозиції сприятимуть належному розкриттю інформації про поточні зобов'язання у звітності.

Висновки до розділу 2

Дослідивши організаційно-методичні положення щодо поточних зобов'язань, зроблено такі висновки:

1. Незважаючи на те, що рахунок 60 називається «короткострокові позики», проте серед субрахунків є коди лише для обліку кредитів. Щодо позик призначено лише два субрахунки – прострочені позики відповідно в національній і іноземній валютах. На нашу думку, доцільно перейменувати субрахунки 601, 602, 603, 604 шляхом заміни слова «кредити» на «позики». В

подальшому на аналітичних рахунках до вказаних субрахунків розмежовувати кредити і позики.

2. Оскільки довготермінові кредити вимагають сплати значних відсотків, то на практиці часто користуються короткотерміновим кредитуванням. Досить часто підприємства користуються овердрафтом. На нашу думку для облік овердрафту доцільно виокремити субрахунок 607 «Розрахунки за кредитом – овердрафт».

3. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, як правило, займає значну частку в поточних зобов'язаннях підприємства. Так, на досліджуваному підприємстві ТОВ «Добробуд» частка такої заборгованості серед поточних зобов'язань станом на 31.12.2020 р. склала 29,7 %, станом на 31.12.2021 р. – 28,4 %. Тому такому виду поточних зобов'язань необхідно приділяти особливу увагу. На нашу думку, заборгованість перед постачальниками і підрядниками необхідно поділяти на ту, термін сплати якої не настав, прострочену заборгованість та відстрочену заборгованість. Такий поділ доцільно здійснювати через відкриття аналітичних рахунків до субрахунків 631 та 632.

4. Поточні зобов'язання, пов'язані з розрахунками з персоналом, виникають через неспівпадіння часу нарахування і виплати заробітної плати. Облік таких зобов'язань здійснюють на рахунку 66. На нашу думку, до рахунка субрахунку 661 «Розрахунки за заробітною платою» [25] доцільно відкривати аналітичні рахунки в розрізі видів заробітної плати: основна (аналітичний рахунок 6611), додаткова (6612), інші заохочувальні та компенсаційні виплати (6613). Крім того, субрахунок 662 «Розрахунки з депонентами» [25] на даний час вже не є актуальним у зв'язку з використанням для виплати зарплати переважно платіжних карток. Через воєнний стан в Україні виплата заробітної плати має свої особливості. У випадку, коли заробітну плату виплатити неможливо через бойові дії, то така виплата переноситься на термін, коли відбудеться відновлення підприємства. Крім того, суб'єкти господарювання звільняються на період дії воєнного

стану від відповідальності за недотримання термінів виплати зарплати. У зв'язку з цим величини поточних зобов'язань, що обліковуються на рахунку 66 може збільшуватися. Перспективами удосконалення первинних документів щодо заробітної плати має стати розроблення на основі існуючих форм документів таких, які б враховували особливості діяльності та галузеву специфіку суб'єктів господарювання.

5. Не доцільно виділяти окремий субрахунок 680 «Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу» [25]. Такі операції можна було обліковувати на субрахунку 685. У зв'язку з цим підтримуємо думку науковців про недоцільність виділення окремого четвертого розділу в Балансі «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» [3]. Таку інформацію можна було б відобразити окремою статтею у третьому розділі Балансу «Поточні зобов'язання та забезпечення».

6. Поточні зобов'язання відображаються в розділі III пасиву балансу «Поточні зобов'язання та забезпечення». Відповідно до НП(С)БО 11 у структуру поточних зобов'язань входять поточні забезпечення. У зв'язку з цим немає необхідності в назві розділу III пасиву балансу зазначати слова «і забезпечення». Загалом структура Балансу (Звіту про фінансовий стан) щодо формування інформації про поточні зобов'язання є обґрунтованою і достатньо деталізованою. Однак деякі додаткові статті можна було б відображати як обов'язковий елемент звітності. Зокрема, це стосується додаткової статті «поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами». Такий вид заборгованості має інший економічний зміст порівняно з іншими видами зобов'язань, оскільки є немонетарним боргом. Тому для цілей управління заборгованістю підприємства вищеназвану статтю доцільно виділити в балансі як основну.

7. В Примітках до річної фінансової звітності, форма яких затверджена наказом МФУ № 302 від 29.11.2000 р., інформація про поточні зобов'язання відображається лише в частині забезпечень (розділ VII. Забезпечення і

резерви). Проте в даному розділі не здійснено поділ забезпечень на поточні і довготермінові. Крім того, вважаємо, що в Примітках до річної фінансової звітності доцільно відображати інформацію й про інші види поточних зобов'язань. Так, пропонуємо виокремити розділ «Поточні зобов'язання», де відображати такий об'єкт обліку в розрізі термінів погашення: з терміном погашення до одного місяця; від двох до трьох місяців; від трьох до шести місяців; від семи до дванадцяти місяців; більше дванадцяти місяців (якщо операційний цикл більший за рік). Це дозволить підприємству здійснювати контроль за платоспроможністю та ефективно управляти своїми борговими зобов'язаннями.

РОЗДІЛ 3

АУДИТ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Організація аудиту поточних зобов'язань

З метою підтвердження достовірності розкриття інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності на підприємстві здійснюється аудиторська перевірка. Як уже зазначалось в розділі 1, процедура аудиту регламентується Законом України «Про аудиторську діяльність» [13] та «Міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг» [37].

Аудит поточних зобов'язань є складовою загального аудиту фінансової звітності, яка передбачає перевірку системи обліку та виявлення її недоліків в частині зловживань і помилок щодо поточних зобов'язань суб'єктів господарювання. Викриття зловживань – це не мета аудиту; цей процес розглядається як причина можливих помилок у звітності. Діючі Міжнародні стандарти аудиту регулюють етапи аудиторської перевірки, проте не включають стандартів, які стосувалися б окремих об'єктів обліку

Аудит поточних зобов'язань передбачає перевірку достовірності та відповідності нормативно-правовим актам порядку відображення в обліку й відповідно у фінансовій звітності інформації про такі пасиви. Серед основних завдань аудиторської перевірки слід виокремити такі:

1) встановити, чи пасиви, що відображені на рахунках 6 класу «Поточні зобов'язання», представляють собою повний перелік поточних боргів підприємства;

2) з'ясувати, чи всі визнані поточні зобов'язання належать суб'єкту господарювання;

3) встановити, чи операції щодо поточних зобов'язаннях віднесені до відповідного звітного періоду;

4) встановити правильність оцінки поточних зобов'язань та перевірити, чи операції за поточними зобов'язаннями відображені у належній сумі (арифметична перевірка);

4) перевірити, чи поточні зобов'язання правильно оформлені первинними документами;

5) встановити правильність перенесення даних з первинних документів в реєстри обліку та звітність;

б) з'ясувати, чи поточні зобов'язання належним чином класифіковані у Балансі (Звіті про фінансовий стан), а також чи відображена інформація про них (зокрема та, що вимагається П(С)БО 11 «Зобов'язання» [2] та іншими стандартами обліку) у Примітках до річної фінансової звітності.

Джерелами аудиту поточних зобов'язань є:

1. Первинні документи, які відображають господарські операції стосовно виникнення і погашення поточних зобов'язань (договори купівлі-продажу, розрахунково-платіжні відомості, кредитні договори, накладні, виписки банку, прибуткові і видаткові касові ордери та ін.).

2. Регістри обліку, що відображають інформацію щодо рахунків класу 6 «Поточні зобов'язання» (рахунки 60 «Короткострокові позики» [20], 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» [20], 62 «Короткострокові векселі видані» [20], 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» [20], 64 «Розрахунки за податками й платежами» [20], 65 «Розрахунки за страхуванням» [20], 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» [20], 67 «Розрахунки з учасниками та кошти клієнтів» [20], 68 «Розрахунки за іншими операціями» [20]) та рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» [20]).

3. Фінансова звітність, зокрема Баланс (Звіт про фінансові результати) [38], «Звіт про рух грошових коштів» [38], «Примітки до річної фінансової звітності» [54].

4. Результати аудиторських перевірок, що проводилися в попередніх звітних періодах, результати інвентаризації, Наказ про облікову політику.

На рис. 3.1 представлено етапи аудиту поточних зобов'язань суб'єктів господарювання.

Рис. 3.1. «Аудиторські процедури перевірки зобов'язань підприємств»

[25, с. 205]

На підготовчому етапі відбувається ознайомлення з підприємством та його діяльністю, попередньо оцінюється аудиторський ризик, здійснюється оцінка обсягу робіт, взаємообмін листом-зобов'язанням. Далі відбувається укладення договору між аудиторською фірмою та клієнтом. Під час етапу «планування» досліджується система внутрішнього контролю суб'єкта господарювання, визначається аудиторський ризик, суттєвість, а також формується план аудиту і програмам аудиту. На цьому етапі доцільно дотримуватися таких принципів, як: безперервність, тобто повинен бути взаємозв'язок між поточним і стратегічним плануванням; комплексність, що передбачає наявність взаємозв'язку між усіма етапами та стадіями

аудиторської перевірки; оптимальність, тобто формування найбільш оптимального плану серед усіх можливих.

Безпосередній процес аудиту передбачає збір та оцінку аудиторських доказів, уточнення програми аудиту, проведення аудиторських процедур, документування. Заключний етап передбачає аналіз виявлених помилок, оцінку суттєвості не виправлених помилок, формування аудиторського висновку.

Якість проведення аудиту в значній мірі залежить від правильно обраних прийомів, методів, і процедур. «Під методом аудиту розуміють сукупність прийомів і способів, за допомогою яких здійснюється оцінка об'єктів, що підлягають дослідженню» [67].

В аудиті застосовують загальнонаукові, спеціальні методи, а також методичні прийоми, які взяті з інших наук. Методичні прийоми «об'єднують у чотири групи: органолептичні, документальні, розрахунково-аналітичні та прийоми узагальнення результатів аудиту» [25, с. 203].

Методичні прийоми також розподіляють в залежності від виду доказів: прийоми фактичного контролю і документальні прийоми. В залежності від організації аудиту виділяють методи вибіркової, суцільної або комбінованої перевірки. При використанні суцільної перевірки аудитор вивчає всю облікову інформацію, яка стосується об'єкту аудиту. При цьому висновок аудитора буде максимально точним, проте витрати часу будуть значними.

На зниження трудомісткості аудиту та вартості оплати послуг аудитора впливає обрання вибірових методів перевірки. Рекомендації в частині використання аудиторської вибірки містяться в МСА 530 «Аудиторська вибірка» [37]. У випадку професійного застосування аудитором вибірових забезпечується хороша якість аудиту при зменшеній трудомісткості аудиторських послуг.

Таким чином, організація та методика аудиту поточних зобов'язань передбачає обґрунтоване застосування методів та прийомів аудиту з метою

формування судження в частині достовірності їх обліку та звітності й представлення його користувачам в аудиторському висновку.

3.2. Методичні положення аудиту поточних зобов'язань

Єдиної методики аудиту поточних зобов'язань в науковій літературі не описано. Аудит поточних зобов'язань передбачає проведення ряду процедур, виконання яких регламентовано міжнародними стандартами аудиту [37]. Перелік процедур також залежить від особливостей діяльності суб'єкта господарювання, а також особливостей організації бухгалтерського обліку.

Серед аудиторських процедур аудиту поточних зобов'язань виділяють:

- перевірку;
- спостереження;
- запит;
- зовнішнє підтвердження;
- повторне виконання;
- повторне обчислення;
- аналітичні процедури.

Аудит поточних зобов'язань проводять за вибіркоvim дослідженням, скільки суцільна перевірка кожної заборгованості вимагала б значних затрат часу. Тому аудитору необхідно здійснити відбір необхідних даних, які б забезпечили можливість достовірно перевірити всю сукупність господарських операцій щодо поточних зобов'язань, які не охоплені дослідженням. При цьому постає необхідність отримання репрезентативної вибірки. Єдиного підходу до отримання репрезентативної вибірки в науковій літературі не вироблено. Тому аудитору необхідно застосовувати професійний досвід.

Аудиторська перевірка передбачає необхідність отримання надійних і достовірних даних, на основі яких можна зробити незалежний висновок про

достовірність інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єкта господарювання. Такі дані в аудиті трактуються як аудиторські докази (тобто відповідний факт, що може підтвердити чи спростувати наявність певної події, здійснення господарської операції, реалізацію відповідно управлінського рішення. При оцінці надійності доказів, аудитор повинен взяти до уваги певні правила. Так, докази з зовнішніх джерел є більш надійними, ніж з внутрішніх, проте при ефективній системі внутрішнього контролю, надійність внутрішніх доказів значно зростає. Документальні докази є надійнішими, ніж усні. Достовірні аналітичні докази отримуються внаслідок застосування аналітичних процедур, що регулюються МСА 520 «Аналітичні процедури» [37]. «Основна мета аналітичних процедур по суті – отримання впевненості в поєднанні з іншими аудиторськими тестуваннями (такими як тести контролю та предметні перевірки деталей)» [3].

В процесу аудиту поточних зобов'язань проводять оцінку статей фінансової звітності, які містять інформацію про такі об'єкти обліку. Це відбувається наступним чином: вивчення процедур підготовки фінансової звітності; дослідження статей фінансової звітності, які містять важливу інформацію про поточні зобов'язання; формування завдань аудиту в розрізі кожного виду таких пасивів; перевірка обґрунтованості відображення облікової інформації на рахунках бухгалтерського обліку; оцінка взаємоузгодженості між синтетичними рахунками з обліку поточних зобов'язань та субрахунками й аналітичними рахунками; оцінка достовірності та відповідності нормативно-правовим актам господарських операцій, що зумовили до утворення та погашення зобов'язань та дають підстави для відповідного запису на рахунках обліку (рис. 3.2). Слід зауважити, що аудитору необхідно вивчити документальну обґрунтованість господарських операцій щодо зобов'язань. При цьому він має переконатися в правильності оформлення документів, їх достовірності, зокрема, отримані

матеріальні цінності підтверджуються рахунками-фактурами, оплата рахунків підтверджується виписками банку і т. д.

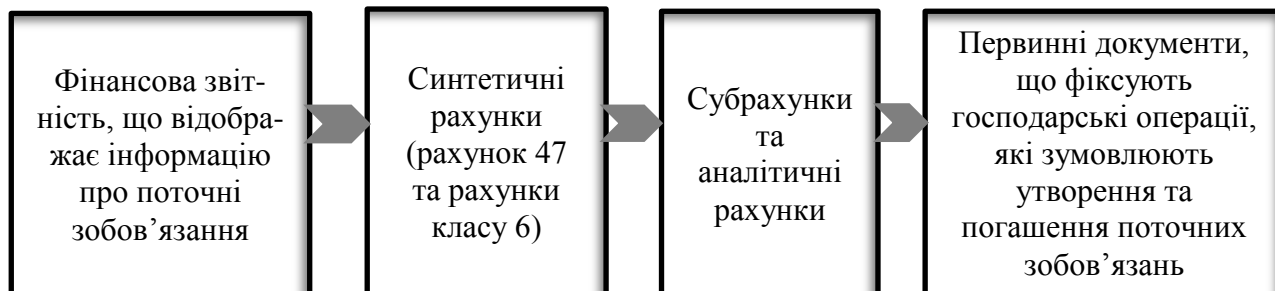

Рис. 3.2. Етапи розгляду облікової інформації при аудиті поточних зобов'язань

І.В. Орлов з метою забезпечення повноти аудиту, рекомендує відповідні процедури перевірки, а саме: «визначити за статтями фінансової звітності межу суттєвості; установити, які саме суми відображені у фінансовій звітності, та розглянути первинні документи й договори, внаслідок яких вони виникли; за загальною кількістю прибуткових документів і сумою отриманих авансів сформувати вибірку; методом запиту та підтвердження перевірити реальність існування контрагентів і суму залишку; визначити за допомогою повторного проведення процедур результат операцій та необхідність їх відображення у фінансовій звітності» [48, с. 199].

Аудит поточних зобов'язань здійснюється в розрізі їх видів. При аудиті кредитів банків здійснюється перевірка цільове використання кредитів, ефективність використання, своєчасність повернення. Слід врахувати, що при наявності прострочених кредитів, отримання нових є малоімовірним. Перевірки також вимагає обґрунтованість і правомірність формування бухгалтерських проведення. Це дозволяє встановити не лише факти помилок, а й факти спеціального викривлення облікових даних.

Важливим етапом при аудиті поточних зобов'язань є перевірка розрахунків з підрядниками та постачальниками. Проте процедура перевірки

залишків на рахунках кредиторської заборгованості – найбільш складний і тривалий процес. Аудитору в процесі аудиту розрахункових операцій необхідно встановити загальну кількість підрядників та постачальників. Перевірці підлягають такі процеси: законність операцій з контрагентами і їх документальне забезпечення, правильність відображення в обліку, достовірність формування такої інформації у звітності. Оскільки аудит розрахунків з постачальниками є досить громіздкий, то в даному випадку важливим є оцінка системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання. Після цього аудитор повинен зібрати відповідні докази. Згідно з МСА 500 «Аудиторські докази» [37] аудиторські докази, що одержані в письмовій формі та створені на основі даних третіх осіб, є одними з найбільш надійних.

При перевірці заборгованості перед підрядниками та постачальниками за допомогою аналітичних процедур доцільно встановити структуру таких зобов'язань, а також величину протермінованої заборгованості. Також необхідно встановити вплив таких зобов'язань на фінансовий стан та платоспроможність суб'єкта господарювання. За результатами проведення аудиторських процедур формуються робочі документи аудитора, структура яких залежить від об'єкта аудиту, трудомісткості перевірки, системи внутрішнього контролю. Щодо заборгованості перед підрядниками та постачальниками, то аудитор складатиме таких робочий документ (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Робочий документ щодо аудиту залишку кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками

Субрахунок (аналітичний рахунок)	Залишок згідно з Головною книгою	Залишок відповідно до реєстрів обліку	Залишок відповідно до даних аудиторської перевірки, тис. грн.	Відхилення	Причини відхилення
...					
...					
Разом					

Для формування вищенаведеного робочого документу доцільно застосувати 505 «Зовнішні підтвердження» [37] та МСА 530 «Аудиторська вибірка» [37] через значну кількість контрагентів.

При аудиті поточних зобов'язань важливим є перевірка розрахунків з бюджетом за податками і платежами. Аудитор повинен підтвердити, що всі здійснені на підприємстві господарські операції, які зумовлюють формування податкових зобов'язань, правильно відображені у бухгалтерському обліку. Також необхідно встановити правильність визначення дати виникнення заборгованості перед бюджетом. Аудитор визначає правильність формування податкових декларацій та відображення таких об'єктів обліку у звітності та надає підприємству рекомендації щодо оптимізації податкового навантаження.

Погоджуємось з Т. Матвієнко, що основними проблемами аудиту зобов'язань за податками і зборами є:

- «юридичні – недосконала нормативно-правова база регулювання операцій із нарахування та сплати податків і зборів» [29, с. 32];
- «методичні – неузгодженість суперечливість методичних питань відображення операцій з оподаткування» [29, с. 32];
- «організаційно-практичні – неефективне податкове планування, недосконале програмне забезпечення податкового аудиту» [29, с. 32].

Слід відмітити, що при аудиті зобов'язань перед бюджетом аудитор використовує суцільний метод перевірки, тобто обов'язковій перевірці підлягає кожен вид податку чи платежу.

Аудит розрахунків з персоналом щодо оплати праці передбачає перевірку чисельності персоналу та правильності оформлення трудових відносин з ними. Також перевіряється обґрунтованість нарахування й виплати заробітної плати персоналу та правильність відображення таких операцій в обліку та звітності. Значну увагу аудитор приділяє первинним документам, які стали основою для нарахування заробітної плати. Він повинен встановити, чи немає приписок обсягів виконаних робіт, перевірити

наявність розпорядчих документів в частині оплати праці. Також аудитор перевіряє обґрунтованість утримань і нарахувань на заробітну плату.

Щодо поточних забезпечень, то аудитор має з'ясувати обґрунтованість їх нарахування та відображення в обліку та звітності.

Серед найчастіших порушень, виявлених аудитором в процесі перевірки поточних зобов'язань, є: недостовірна оцінка поточних зобов'язань, відсутність відображення в обліку окремих видів заборгованості, відображення в обліку неіснуючих зобов'язань; помилки в оформленні первинних документів; складання невірної кореспонденції рахунків; помилки при формуванні фінансової звітності та ін.

3.3. Узагальнення результатів аудиту поточних зобов'язань

Після проведення всіх аудиторських процедур щодо підтвердження відповідності інформації, яка представлена в обліку і фінансові звітності, положенням національних облікових стандартів, міжнародних стандартів, аудитор проводить аналіз такого виду пасивів з метою встановлення платоспроможності підприємства.

Платоспроможність підприємства оцінюється за коефіцієнтами ліквідності. В науковій літературі, як правило, виділяють три коефіцієнта ліквідності: коефіцієнт поточної ліквідності, швидкої та абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт поточної ліквідності визначається шляхом ділення величини оборотних активів на поточні зобов'язання. Так як поточні зобов'язання згідно з НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [39] включають поточні забезпечення, то їх також необхідно взяти до уваги при розрахунку коефіцієнтів ліквідності. Така ж ситуація має місце і щодо розділу IV пасиву балансу «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» [38]. Такі зобов'язання є за своєю суттю поточними, тому їх також, на нашу думку, слід включати до складу поточних

зобов'язань при розрахунку коефіцієнтів ліквідності. Аналогічно до складу оборотних активів необхідно включати суму за статтею III активу балансу «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття» [38].

Таким чином, для розрахунку показника поточної ліквідності необхідно взяти інформацію за такими статтями балансу:

$$\text{коефіцієнт поточної ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи (р. 1195 + р. 1200)}}{\text{Поточні зобов'язання (р. 1695 + р. 1700)}}. \quad (3.1)$$

Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується шляхом ділення суми дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій та коштів і їх еквівалентів на поточні зобов'язання. Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається через частку поточних фінансових інвестицій, коштів і їх еквівалентів та поточних зобов'язань.

На базовому підприємстві ТОВ «Добробуд» поточні зобов'язання у 2020-2021 рр. представлені в такому складі (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Структура оборотних активів ТОВ «Добробуд» у 2020-2021 рр.

Показник	Станом на 31.12.2020 р.		Станом на 31.12.2021 р.		Відхилення	
	абсолютна сума, грн.	питома вага, %	абсолютна сума, грн.	питома вага, %	в абсолютній сумі, грн	у питомій вазі, пунктів
«Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» [38]	276	29,7	281	28,4	+5	-1,3
«Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом» [38]	371	40,0	324	32,7	-47	-3,7
«Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування» [38]	54	5,8	76	7,7	+22	+1,9
«Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці» [38]	227	24,5	309	31,2	+82	+6,7
Разом	928	100	990	100	+62	-

Як видно з табл. 3.2, сума поточних зобов'язань у ТОВ «Добробуд» станом на 31.12.2021 р. складає 990 тис. грн., що складає 3,9 % від суми усіх пасивів підприємства. Протягом 2020-2021 рр. вони зросли на 62 тис. грн. Основу поточних зобов'язань складає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та за розрахунками з бюджетом (відповідно 32,7 % і 28,4 % усіх поточних зобов'язань).

Значення коефіцієнтів ліквідності у ТОВ «Добробуд» суттєво перевищують оптимальні значення. Так, коефіцієнт поточної ліквідності у 2020 р. та у 2021 р. становив відповідно 11,5 та 11,6. Високі значення у 2021 р. мають також коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності, відповідно 8,3 та 0,3. Такі значення коефіцієнтів ліквідності свідчать про відсутність проблем у базового підприємства з платоспроможністю. 30 % поточних зобов'язань ТОВ «Добробуд» зможе погасити за рахунок грошових коштів.

Таблиця 3.3

Коефіцієнти ліквідності у ТОВ «Добробуд» у 2020-2021 рр.

Показник	Оптимальне значення	Станом на 31.12.2020 р.	Станом на 31.12.2021 р.	Відхилення
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,0 – 2,0	11,5	11,6	+0,1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7 – 0,8	9,4	8,3	-1,1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1 – 0,2	0,4	0,3	-0,1

Крім аналізу ліквідності, про оптимальність величини поточних зобов'язань свідчать показники оборотності кредиторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості розраховується шляхом ділення собівартості реалізованої продукції (робіт чи послуг) на середньорічну вартість такої заборгованості. Тривалість обороту кредиторської заборгованості визначається шляхом ділення добутку

середньорічної вартості заборгованості та кількості днів у звітному періоді на собівартість продукції (робіт чи послуг).

Для повної оцінки кредиторської заборгованості підприємства доцільно порівняти тривалість обороту кредиторської та дебіторської заборгованостей. Останній показник визначається шляхом множення середньорічної вартості дебіторської заборгованості на кількість днів у звітному періоді, та ділення цього добутку на чистий дохід від реалізації.

Розрахунок вказаних показників представлено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Аналіз оборотності кредиторської заборгованості у ТОВ «Добробуд» у 2020-2021 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	Відхилення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	209,5	217,9	+ 8,4
Термін погашення кредиторської заборгованості, днів	1,72	1,65	- 0,07
Термін погашення дебіторської заборгованості, днів	45,9	44,0	- 1,9

Як видно з табл. 3.4, у ТОВ «Добробуд» коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зріс у 2021 р. в порівнянні з 2020 р. на 8,4 пункти і становив 217,9. Термін погашення кредиторської заборгованості у 2021 р. досить швидкий (1,65 дня). Термін погашення дебіторської заборгованості у 2021 р. значно більший, ніж кредиторської, – 44 дні. Це свідчить, що ТОВ «Добробуд» погашає заборгованість значно швидше, ніж роблять це його дебітори.

Загалом, проведений аналіз дозволяє зробити висновок про сприятливу платіжну дисципліну та хорошу платоспроможність у ТОВ «Добробуд».

Завершальним етапом аудиторської перевірки є формування аудиторського висновку. Складання такого документу є найвідповідальнішим елементом аудиторського процесу, так як формуються

підсумкові висновки виконаних аудиторських процедур та сформованих робочих документів, оцінюються виявлені помилки, встановлюється їх сукупний вплив на достовірність фінансової звітності. Висловлюючи власну думку, аудитор формує впевненість у користувачів, що інформація відображена у фінансовій звітності суб'єкта господарювання є достовірною та відповідає в усіх суттєвих аспектах нормативним документам з обліку.

В науковій літературі має місце дискусія щодо трактування та значення таких понять, як аудиторська думка, аудиторський звіт та аудиторський висновок. Як зазначає І.М. Пожарицька, «найбільш широким (підпорядковуючим) поняттям є «аудиторський звіт», до якого входить поняття «аудиторський висновок». А «аудиторська думка» є підпорядкованим поняттям як частина (останній абзац) аудиторського висновку (звіту)» [51, с. 123].

Відповідно до МСА 700 (переглянутий) «Висновок незалежного аудитора щодо повного пакету фінансових звітів загального призначення» [33] «аудиторський висновок має містити таку інформацію: заголовок, адресат, вступний параграф, відповідальність управлінського персоналу за фінансові звіти, відповідальність аудитора, аудиторська думка, інші обов'язки стосовно надання висновку, підпис аудитора» [37].

Якщо аудитор висловлює немодифіковану думку щодо фінансової звітності, в тому числі щодо поточних зобов'язань, то чітко про це зазначає у своєму звіті. Наприклад, «на нашу думку, фінансова звітність, що додається, надає правдиву та неупереджену інформацію про [...] відповідно до» [37].

Якщо аудитор висловлює модифікувати думку, то це відбувається коли він в результаті отриманих доказів сформував думку щ фінансова звітність має суттєві викривлення або аудитор не мав можливості одержати достатні докази, щоб мати змогу висловити своє судження щодо фінансової звітності.

У МСА 705 «Модифікації думки у звіті незалежного аудитора» [37] Цей МСА встановлено «три типи модифікованих думок, а саме: думку із застереженням, негативну думку і відмову від висловлення думки» [37].

Відповідно до МСА 706 (переглянутий) «Пояснювальні параграфи та параграфи з інших питань у звіті незалежного аудитора» [37] можуть виникнути ситуації, коли необхідно формувати пояснювальний параграф, зокрема у випадку настання надзвичайних подій, невизначеності в частині судового процесу, що планується, несвоєчасного застосування нового облікового стандарту тощо.

Таким чином, аудит поточних зобов'язань є частиною аудиторської перевірки фінансової звітності. Оскільки поточні зобов'язання здійснюють суттєвий вплив на фінансову незалежність, платоспроможність підприємства, аудит зазначеного об'єкту обліку є важливим елементом такої перевірки. Аудиторська перевірка забезпечує вагоме зменшення ризиків щодо прийняття неефективних чи помилкових управлінських рішень.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

На основі вивчення організації та методики аудиту поточних зобов'язань зроблено наступні висновки:

1. Аудит поточних зобов'язань є складовою загального аудиту фінансової звітності. Аудит поточних зобов'язань передбачає перевірку достовірності та відповідності нормативно-правовим актам порядку формування в обліку і фінансовій звітності інформації про такі пасиви. Аудит такого об'єкту обліку проводять за вибіркоvim дослідженням, скільки суцільна перевірка кожної заборгованості вимагала б значних затрат часу. Тому аудитору необхідно здійснити відбір необхідних даних, які б забезпечили можливість достовірно перевірити всю сукупність господарських операцій щодо поточних зобов'язань, які не охоплені дослідженням. При цьому постає необхідність отримання репрезентативної вибірки. Єдиного підходу до отримання репрезентативної вибірки в науковій літературі не вироблено. Тому аудитору необхідно застосовувати професійний досвід.

2. Сума поточних зобов'язань у ТОВ «Добробуд» станом на 31.12.2021 р. становить 990 тис. грн., що складає 3,9 % від суми усіх пасивів підприємства. Протягом 2020-2021 рр. вони зросли на 62 тис. грн. Основу поточних зобов'язань складає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та за розрахунками з бюджетом (відповідно 32,7 % і 28,4 % усіх поточних зобов'язань).

3. Значення коефіцієнтів ліквідності у ТОВ «Добробуд» суттєво перевищують оптимальні значення. Так, коефіцієнт поточної ліквідності у 2020 р. та у 2021 р. становив відповідно 11,5 та 11,6. Високі значення у 2021 р. мають також коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності, відповідно 8,3 та 0,3. Такі значення коефіцієнтів ліквідності свідчать про відсутність проблем у базового підприємства з платоспроможністю. 30 % поточних зобов'язань ТОВ «Добробуд» зможе погасити за рахунок грошових коштів.

4. У ТОВ «Добробуд» коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зріс у 2021 р. в порівнянні з 2020 р. на 8,4 пункти і становив 217,9. Термін погашення кредиторської заборгованості у 2021 р. досить швидкий (1,65 дня). Термін погашення дебіторської заборгованості у 2021 р. значно більший, ніж кредиторської, – 44 дні. Це свідчить, що ТОВ «Добробуд» погашає заборгованість значно швидше, ніж роблять це його дебітори. Загалом, можна зробити висновок про сприятливу платіжну дисципліну та хорошу платоспроможність у ТОВ «Добробуд».

5. Завершальним етапом аудиторської перевірки є формування аудиторського висновку. Такий документ повинен містити наступні складові: «заголовок, адресат, вступний параграф, відповідальність управлінського персоналу за фінансові звіти, відповідальність аудитора, аудиторська думка, інші обов'язки стосовно надання висновку, підпис аудитора» [33]. Висновок аудитора може містити немодифіковану думку або думку із застереженням, негативну і відмову від її висловлення.

ВИСНОВКИ

Вивчивши теоретичні основи, методика та організацію обліку й аудиту поточних зобов'язань, сформовано такі висновки:

1. Категорія «зобов'язання» застосовується в багатьох сферах суспільного життя, зокрема в економіці, в обліку, в різних галузях права. Ці трактування необхідно максимально узгодити, оскільки вони тісно взаємопов'язані. На нашу думку, зобов'язання – це заборгованість підприємства перед іншими фізичними та юридичними особами, що утворилася як наслідок минулих подій та погашення якої зумовить зменшення ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди. Причинами формування зобов'язань є: договори; результати інтелектуальної діяльності; завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі; інші юридичні факти.

2. В економічній літературі досить часто зустрічається поняття «кредиторська заборгованість», проте визначення цьому терміну ні в НП(С)БО 11, ні в НП(С)БО 9 не наводиться. На нашу думку, цей термін доцільно висвітлити в облікових стандартах. Загалом під кредиторською заборгованістю розуміють заборгованість підприємства перед іншими підприємствами, установами, організаціями, фізичними особами. Даний термін використовується, як правило, для позначення поточної заборгованості.

3. Частка зобов'язань в пасивах українських підприємств України в 2020-2021 рр. становила близько 70 %. В структурі зобов'язань підприємств поточні зобов'язання станом на 01.01.2021 р. склали 76,7 %. Це свідчить, що достовірний облік таких боргів в значній мірі впливає на ефективність діяльності суб'єктів господарювання, їх автономність, платоспроможність та ліквідність. Тому прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо виникнення й погашення поточних боргів підприємства є важливим.

4. Враховуючи суттєвий вплив поточних зобов'язань на господарську діяльність суб'єктів підприємництва та з метою ефективного управління ними, необхідно поділяти поточні зобов'язання за такими критеріями: термін погашення; суб'єкт зобов'язанням; виконання умов погашення; наслідки за несвоєчасне погашення; місце виникнення; вид діяльності; підстава виникнення; співвідношення прав і обов'язків; складність погашення; спосіб погашення. Такий поділ забезпечить обліковий персонал і відповідно менеджерів різносторонньою інформацією про поточні борги підприємства та дозволить приймати своєчасні та обґрунтовані управлінські рішення.

5. Українська нормативна база з бухгалтерського обліку щодо бухгалтерського обліку поточних зобов'язань загалом відповідає МСФЗ та МСБО. Проте, у міжнародних стандартах обліку не чітко сформульовані положення щодо оцінки поточних зобов'язань за їх видами, за якою вони мають оцінюватися з метою відображення у звіті про фінансовий стан. Оскільки МСФЗ є узагальненням світової практики і вони регулюють лише концептуальні засади обліку і мають рекомендаційний характер, то це не є суттєвим їх недоліком. Щодо НП(С)БО, то в них мають детально прописуватися всі аспекти обліку поточних зобов'язань, їх визнання, оцінка, відображення у звітності.

6. Незважаючи на те, що рахунок 60 називається «короткострокові позики», проте серед субрахунків є коди лише для обліку кредитів. Щодо позик призначено лише два субрахунки – прострочені позики відповідно в національній і іноземній валютах. На нашу думку, доцільно перейменувати субрахунки 601, 602, 603, 604 шляхом заміни слова «кредити» на «позики». В подальшому на аналітичних рахунках до вказаних субрахунків розмежовувати кредити і позики.

7. Оскільки довготермінові кредити вимагають сплати значних відсотків, то на практиці часто користуються короткотерміновим кредитуванням. Досить часто підприємства користуються овердрафтом. На

нашу думку для облік овердрафту доцільно виокремити субрахунок 607 «Розрахунки за кредитом – овердрафт».

8. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, як правило, займає значну частку в поточних зобов'язаннях підприємства. Так, на досліджуваному підприємстві ТОВ «Добробуд» частка такої заборгованості серед поточних зобов'язань станом на 31.12.2020 р. склала 29,7 %, станом на 31.12.2021 р. – 28,4 %. Тому такому виду поточних зобов'язань необхідно приділяти особливу увагу. На нашу думку, заборгованість перед постачальниками і підрядниками необхідно поділяти на ту, термін сплати якої не настав, прострочену заборгованість та відстрочену заборгованість. Такий поділ доцільно здійснювати через відкриття аналітичних рахунків до субрахунків 631 та 632.

9. Поточні зобов'язання, пов'язані з розрахунками з персоналом, виникають через неспівпадіння часу нарахування і виплати заробітної плати. Облік таких зобов'язань здійснюють на рахунку 66. На нашу думку, до рахунка субрахунку 661 «Розрахунки за заробітною платою» [20] доцільно відкривати аналітичні рахунки в розрізі видів заробітної плати: основна (аналітичний рахунок 6611), додаткова (6612), інші заохочувальні та компенсаційні виплати (6613). Крім того, субрахунок 662 «Розрахунки з депонентами» [20] на даний час вже не є актуальним у зв'язку з використанням для виплати зарплати переважно платіжних карток. Через воєнний стан в Україні виплата заробітної плати має свої особливості. У випадку, коли заробітну плату виплатити неможливо через бойові дії, то така виплата переноситься на термін, коли відбудеться відновлення підприємства. Крім того, суб'єкти господарювання звільняються на період дії воєнного стану від відповідальності за недотримання термінів виплати зарплати. У зв'язку з цим величини поточних зобов'язань, що обліковуються на рахунку 66 може збільшуватися. Перспективами удосконалення первинних документів щодо заробітної плати має стати розроблення на основі існуючих

форм документів таких, які б враховували особливості діяльності та галузеву специфіку суб'єктів господарювання.

10. Не доцільно виділяти окремий субрахунок 680 «Розрахунки, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу» [20]. Такі операції можна було обліковувати на субрахунок 685. У зв'язку з цим підтримуємо думку науковців про недоцільність виділення окремого четвертого розділу в Балансі «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» [38]. Таку інформацію можна було б відобразити окремою статтею у третьому розділі Балансу «Поточні зобов'язання та забезпечення».

11. Поточні зобов'язання відображаються в розділі III пасиву балансу «Поточні зобов'язання та забезпечення». Відповідно до НП(С)БО 11 у структуру поточних зобов'язань входять поточні забезпечення. У зв'язку з цим немає необхідності в назві розділу III пасиву балансу зазначати слова «і забезпечення». Загалом структура Балансу (Звіту про фінансовий стан) щодо формування інформації про поточні зобов'язання є обґрунтованою і достатньо деталізованою. Однак деякі додаткові статті можна було б відображати як обов'язковий елемент звітності. Зокрема, це стосується додаткової статті «поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами». Такий вид заборгованості має інший економічний зміст порівняно з іншими видами зобов'язань, оскільки є немонетарним боргом. Тому для цілей управління заборгованістю підприємства вищеназвану статтю доцільно виділити в балансі як основну.

12. В Примітках до річної фінансової звітності, форма яких затверджена наказом МФУ № 302 від 29.11.2000 р., інформація про поточні зобов'язання відображається лише в частині забезпечень (розділ VII. Забезпечення і резерви). Проте в даному розділі не здійснено поділ забезпечень на поточні і довготермінові. Крім того, вважаємо, що в Примітках до річної фінансової звітності доцільно відображати інформацію й про інші види поточних зобов'язань. Так, пропонуємо виокремити розділ

«Поточні зобов'язання», де відображати такий об'єкт обліку в розрізі термінів погашення: з терміном погашення до одного місяця; від двох до трьох місяців; від трьох до шести місяців; від семи до дванадцяти місяців; більше дванадцяти місяців (якщо операційний цикл більший за рік). Це дозволить підприємству здійснювати контроль за платоспроможністю та ефективно управляти своїми борговими зобов'язаннями.

13. Аудит поточних зобов'язань є складовою загального аудиту фінансової звітності. Аудит поточних зобов'язань передбачає перевірку достовірності та відповідності нормативно-правовим актам порядку формування в обліку і фінансовій звітності інформації про такі пасиви. Аудит такого об'єкту обліку проводять за вибірковим дослідженням, скільки суцільна перевірка кожної заборгованості вимагала б значних затрат часу. Тому аудитору необхідно здійснити відбір необхідних даних, які б забезпечили можливість достовірно перевірити всю сукупність господарських операцій щодо поточних зобов'язань, які не охоплені дослідженням. При цьому постає необхідність отримання репрезентативної вибірки. Єдиного підходу до отримання репрезентативної вибірки в науковій літературі не вироблено. Тому аудитору необхідно застосовувати професійний досвід.

14. Сума поточних зобов'язань у ТОВ «Добробуд» станом на 31.12.2021 р. становить 990 тис. грн., що складає 3,9 % від суми усіх пасивів підприємства. Протягом 2020-2021 рр. вони зросли на 62 тис. грн. Основу поточних зобов'язань складає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та за розрахунками з бюджетом (відповідно 32,7 % і 28,4 % усіх поточних зобов'язань).

15. Значення коефіцієнтів ліквідності у ТОВ «Добробуд» суттєво перевищують оптимальні значення. Так, коефіцієнт поточної ліквідності у 2020 р. та у 2021 р. становив відповідно 11,5 та 11,6. Високі значення у 2021 р. мають також коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності, відповідно 8,3 та 0,3. Такі значення коефіцієнтів

ліквідності свідчать про відсутність проблем у базового підприємства з платоспроможністю. 30 % поточних зобов'язань ТОВ «Добробуд» зможе погасити за рахунок грошових коштів.

16. У ТОВ «Добробуд» коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зріс у 2021 р. в порівнянні з 2020 р. на 8,4 пункти і становив 217,9. Термін погашення кредиторської заборгованості у 2021 р. досить швидкий (1,65 дня). Термін погашення дебіторської заборгованості у 2021 р. значно більший, ніж кредиторської, – 44 дні. Це свідчить, що ТОВ «Добробуд» погашає заборгованість значно швидше, ніж роблять це його дебітори. Загалом, можна зробити висновок про сприятливу платіжну дисципліну та хорошу платоспроможність у ТОВ «Добробуд».

17. Завершальним етапом аудиторської перевірки є формування аудиторського висновку. Такий документ повинен містити наступні складові: «заголовок, адресат, вступний параграф, відповідальність управлінського персоналу за фінансові звіти, відповідальність аудитора, аудиторська думка, інші обов'язки стосовно надання висновку, підпис аудитора» [37]. Висновок аудитора може містити немодифіковану думку або думку із застереженням, негативну і відмову від її висловлення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудит: методика і організація : навч. посібник / Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, Ю. І. Мізік, О. О. Конопліна. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 319 с
2. Бержанір І.А., Бержанір А.Л. Економічна сутність зобов'язань і розрахунків підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Випуск 2(19). С 240-244. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/2_19_ukr/42.pdf
3. Винниченко Н. В., Федяй А. Ю. Аналітичні процедури для отримання аудиторських доказів. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2019/15.pdf
4. Візіренко С.В. Удосконалення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Інноваційна економіка*. 2014. № 3 [52]. С. 249-254.
5. Воронко Р.М. Облік у зарубіжних країнах: Навч. посіб. Львів: «Магнолія 2006», 2012. 744 с.
6. Гевлич Л.Л., Катранжи Л.І. Особливості підходів до визначення сутності поняття «поточні зобов'язання» та їх класифікації. *Фінанси, облік, банка*. 2017. № 1 (22). С. 70-78.
7. Гойло Н.В. Розмежування сутності бухгалтерських категорій «зобов'язання», «заборгованість», «розрахунки». *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2012. № 2 (60). С. 25-28.
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
9. Гуцаленко Л. В., Сидорук Я. В. аудиторський висновок чи звіт: дискусійні аспекти. *Ефективна економіка*. 2017. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5680>
10. Давиденко Н.М. Фінансовий менеджмент: Підручник. К.: ТОВ «Задуга», 2012. 516 с.

11. Дмитренко І.М. Белоусова І.М. Аудит: діагностика безперервності діяльності підприємств : [монографія] / Донецьк : Дон. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2010. 320 с.
12. Задорожний З.В. Актуальні проблеми бухгалтерського обліку в Україні. *Економічний аналіз*. 2010. Випуск 6. С. 163-169.
13. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>
14. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
15. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 8 липня 2010 року № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>
16. Закон України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>
17. Закон України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n657>
18. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23 лютого 2006 року № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
19. Зоря О.П., Малишев Р.В. Теоретичні засади ведення обліку безготівкових розрахунків суб'єктів господарської діяльності банківськими установами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 18. С. 77–79.
20. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затверджена наказом Мінфіну України від 30.11.99р. № 291 URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
21. Карпенко В.В., Успенко В.І. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Харків: Лідер, 2016. 616 с.

22. Кесарчук Г. С., Мошак І. В. Поточні зобов'язання : економічна суть, класифікація та їх оцінка. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. № 1 (2). С. 401–405. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuес_2016_1%282%29__73
23. Корягін М. В. Оцінка як методологічна складова системи бухгалтерського обліку соціально відповідального підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5234>
24. Кредитний договір: порядок укладення, його зміна, розірвання та виконання. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php>
25. Кривцова Т. О. Удосконалення аудиту зобов'язань підприємств. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2019. № 6. С. 201-209.
26. Круковська О.В. Особливості обліку розрахунків із постачальниками, підрядниками та кредиторської заборгованості аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія економіка*. 2021. Випуск 5. С. 123-130.
27. Кубік В. Д., Волчек Р. М. Оцінка зобов'язань підприємств в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2020 № 3-4 (74-75). С. 45-56.
28. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту : навч. посіб. Київ : Каравела, 2004. 568 с.
29. Купалова Г., Матвієнко Т. Нормативно-правове забезпечення обліку та аудиту виконання зобов'язань за податками і зборами в умовах фінансово-економічної кризи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2010. Вип. 118. С. 31-34.
30. Курганська Н.М. Оцінка зобов'язань у бухгалтерському обліку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2008. Випуск 23. С. 335-339.
31. Левченко О.П. Особливості обліку розрахунків по оплаті праці з персоналом підприємства. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/159845512.pdf>

32. Лега О.В. Облік розрахунків за податками та платежами: систематизація поглядів. *Інфраструктура ринку*. 2021. Випуск 54. С. 259-266.
33. Матвієнко Т.О. Програма аудиту зобов'язань за податками і зборами. URL: https://www.researchgate.net/publication/324731286_Programa_auditu_zobov'azan_za_podatkami_i_zborami
34. Михайлишин Н.П. Сутність зобов'язань та їх класифікація: економічний та правовий аспекти. *Економіка: реалії часу*. 2012. №2 (3). С. 130-135.
35. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
36. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text
37. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu>
38. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. №20, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text>
41. Омецінська І. Сутність забезпечень, порядок їх визначення та оцінки. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 16. С. 285-288.

42. Омецінська І. Я. Зобов'язання перед постачальниками та підрядниками: сутність, умови визнання та облік. *Інноваційна економіка*. 2012. № 11. С. 264-267.
43. Омецінська І.Я. Бухгалтерський облік як інформаційна система для управління підприємством. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 8. 2015. С 1154-1158.
44. Омецінська І.Я. Забезпечення: порядок визнання та відображення у балансі. *Наукові записки*. 2006. Випуск 1. С. 121-127.
45. Омецінська І.Я. Зобов'язання як категорія бухгалтерського обліку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: економіка. 2006. Випуск 20. С. 228-231.
46. Омецінська І.Я. Особливості утворення та порядок визнання зобов'язань за видами. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/osoblivosti-utvorennya-ta-poryadok-viznannya-zobov-yazan-za-vidami.html>
47. Онищенко В. Табель обліку робочого часу 2022. https://buhplatforma.com.ua/article/7639-tabel-oblku-robochogo-chasu#anc_1
48. Орлов І. В. Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання: теорія і методологія : монографія; Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир : ЖДТУ, 2010. 400 с.
49. Орлов І. В. Теорія та методологія бухгалтерського обліку і зобов'язань суб'єктів господарювання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук, спец. 08.00.09. Житомир, 2011. 40 с.
50. Подмешальська Ю. В., Корнієнко Д. В. Облік розрахунків з постачальниками за видами економічної діяльності. *Агросвіт*. 2021. № 24. С. 58-64.
51. Пожарицька І.М. УДК 657.6 Аудиторський висновок чи звіт? *Проблеми матеріальної культури. Економічні науки*. 2018. С. 122-126.
52. Показники балансу великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

53. Пономаренко О. Г. Дискусійні аспекти обліку зобов'язань за кредитами банків. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 50-54. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2019/11.pdf
54. Про Примітки до річної фінансової звітності: наказ МФУ № 302 від 29.11.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0904-00#Text>
55. Расенко В.М. Особливості класифікації зобов'язань підприємств. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Випуск 2 (45). С. 163-170.
56. Савенко А.В. Економічна сутність та оцінка поточних зобов'язань. *Облік, оподаткування і контроль діяльності суб'єктів господарювання в умовах кризових явищ: матеріали науково-практичного круглого столу з міжнародною участю*, 15 червня 2022 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 28-30.
57. Савенко А.В. Порядок відображення інформації про поточні зобов'язання у звітності. *Інструменти бухгалтерського обліку для бізнесу в соціальних мережах*, 14 листопада 2022 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2022.
58. Сафарова А. Методика аудиту поточних зобов'язань. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 1. С. 59-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echscenu_2015_1_14.
59. Сафарова А.Т. Облік і аудит поточних зобов'язань у хлібопекарних підприємствах: автор. дис. на здобут. наук. ст. к.е.н. Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2014. 20 с.
60. Сінянський К.П. Зобов'язання як теоретико-правова категорія. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2016Випуск 39. Том 2. С. 25-31.
61. Спіцина Н.В., Кравцова С.В. Зобов'язання: сутність, класифікація, облік. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2020. № 2 (113). С. 228-233.

62. Стоянова-Коваль С.С., Берднікова В.О. Аудит поточних зобов'язань. *Економіка і суспільство*. 2016. Випуск 5. С. 441-445. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/78.pdf
63. Суліменко Л.А., Киян А.В., Вітер С.А. Облік і аналіз розрахунків з оплати праці. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 18. С. 395-404.
64. Травінська С. І. Сутність категорії «поточні зобов'язання» в бухгалтерському обліку молокопереробного підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 21. С. 100-105.
65. Травінська С.І. Класифікація поточних зобов'язань в законодавстві та бухгалтерському обліку. URL: http://bukuniver.edu.ua/Applications/zbirnik/n6/31_Klas.pdf 37
66. Усач Б. Ф. Аудит: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2004. 231 с.
67. Фінансовий контроль: міжнародний досвід: науково-практичне видання / за ред. проф. Г. М. Азаренкової. Київ : УБС НБУ, 2013. 429 с.
68. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV, зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
69. Шарий Т. Обліковуємо овердрафт. Вісник: право знати все про податки і збори: офіційне видання податкової адміністрації України. 2017. № 21. С. 16-19.
70. Юдіна С. В., Летучий В. В., Стіпанов А.О. Підходи до аналізу та оцінки позикових фінансових ресурсів підприємства. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. Серія : Економіка та управління. 2019. № 30 (69). С. 116–124. URL: http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_5/30_69_5_1/23.pdf
71. Ometsinska I. (2021). Determinants of Firm's Innovation: Increasing the Transparency of Financial Statements. *Marketing and Management of Innovations*. 2021. No 2. P. 74-86. <http://doi.org/10.21272/mmi.2021.2-06>